

Vísinda) vøka

FRÍGGJADAGIN
25. SEPTEMBER
Í INOVA

VÍSINDAVØKA Á FERÐ KRING ALT LANDIÐ

Granskarar frá flestu granskingarstovnum fara frá mánadegnum til hósdagin í komandi viku at vitja ymsa staðni í Føroyum og siga frá síni gransking. Hetta verður gjørt undir yvirskriftini "Vísindavøka á ferð".

Greitt verður frá um ymiskt, bæði á heilsuøkinum, um náttúru, søgu, bókmentir og annað, og farið verður millum annað á bókasøvn, skúlar, kirkjur og samkomuhús. Flestu av fyrilestrunum eru almennir, meðan onkrir verða á arbeiðsplássum og eru tá serliga ætlaðir starvsfólkum.

Gransking hevur týðning fyrri øll

Eitt av endamálunum við at skipa eina slíka fyrilestrarvøka er at geva fólki møguleikan at hoyra, hvat granskarar arbeiða við í gerandisdegnum og at kveikja áhugan fyrri gransking.

Orðið gransking kann tykjast ótøkligt fyrri nógv fólk, men í grundini er mesta granskingin bæði viðkomandi og skilleg fyrri fólk flest, tá tað kemur til stykkis. Gaman í eru onkur evni, sum verða granskað, nakað torskild og trupul at greiða frá á ein hátt, so at vanlig fólk skilja týðningin og møguleikarnar við granskingini. Men størsti parturin av granskingini, sum gongur fyrri seg í Føroyum, snýr seg um evnir og viðurskipti, sum eru heilt vanligur partur av okkara gerandisdegi, og har vit øll hava nyttu av tí vitan, sum fæst við gransking.

Nýggj vitan um alt møguligt

Eitt av evnunum, sum fer at verða tikið upp, er t.d. hví multiresistentar bakteriar hava ment seg so lutfalsliga ógvusliga í Føroyum, og hvørjar vónir vit hava fyrri at sleppa av við ella minka um trupulleikan. Hetta er evni, sum ikki minst er aktuelt í heilsuverkinum, har ið multiresistentar bakteriar kunnu

vera sera vandamiklar fyrri sjúklingar. Tað er William Smith, smittuserfrøðingur á Landsjúkrahúsinum, sum fer at halda hendan fyrilesturin í Klaksvík og í Hovi.

Eitt annað evni, sum hevur verið nógv frammi í seinastuni, er sálarstøðan hjá føroyskum skúlabørnum. Tóra Petersen, ph.d. í sálarfrøði, fer at tosa um, hvørt vit kunnu gera nakað, sum linnar og stuðlar børnum við sálarløstum. Hetta verður í Klaksvík og í Runavík.

Ein fyrilestur verður um fuglar í Føroyum. Jóhannis Danielsen, ph.d. í lívfrøði, fer at greiða frá kanninum av ferðing hjá og dálking av lomviga, ritu, lunda, havhesti, likku, fiskimása og æðu. Hann fer í hesum sambandi at vísa ymisk filmsbrot. Hesin fyrilesturin verður í Havn.

Fleiri fyrilestrar vera um orku, bæði um ymsar keldur og um framtíðar skipanir. Hesir vera í Klaksvík, í Havn, á Sandi, í Hovi og á Tvøroyri.

Vísindi fyrri alt fólkið

Vísindavøka á ferð er ætlað øllum froyingum, yngri sum eldri. Fyrilestrararnir eru allir millum 30 og 45 minuttir til longdar og aftaná verður høvi at seta spurningar.

Granskararnir halda fyrilestrararnar sum part av sínum arbeiði á granskingarstovnunum.

ØLL SKRÁIN SÆST Á S. 6

Kanna um
tannlæknar
boða frá
ágangi og
misrøkt

SÍÐA 5

Vandi fyrri
nýggjum
stættarmuni

SÍÐA 7

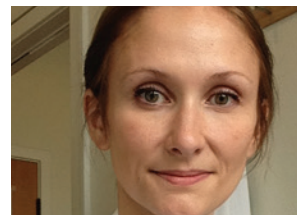
Prestar
skrásettu øll
børn og ung

SÍÐA 9

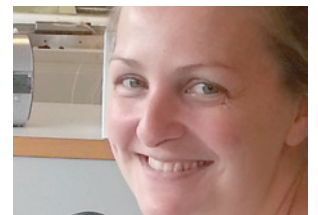
Gransking
skal fyrri-
byrgja
nýggjari
ILA farsótt

SÍÐA 11

Ein trupul
sjúka at
liva við

SÍÐA 13

Hví doyggja
larvurnar?

SÍÐA 15

TILTØK TIL BØRN OG VAKSIN FRÁ MORGNI TIL MYRKURS
FRÍGGJADAGIN 25. SEPTEMBER Í INOVA Á HOYVÍKSVEGI 51

granskingar)ráðið
THE FAROESE RESEARCH COUNCIL

Oddagrein

Føroyingar fáa sær granskararútbúgving sum ongantið fyrr. Tað eru í øllum førum fleiri enn 50 føroyingar í gongd við ph.d.lestur í lýtuni. Nøkur av hesum eru innskrivað á Fróðskaparsetrinum, meðan fleiri eru innskrivað við útlendsk universitet. Felags fyri flestu av hesum fólki er, at tey arbeiða miðvíst við at granska føroysk evni og við føroyskum tilfari.

Bara her í heyst hava trý ph.d. lesandi, stuðlaði úr Granskingargrunninum, vart sína ph.d. ritgerð. Fleiri eru ávegis eisini. Tey hava verið innskrivað við universitet í Danmark, Svøríki og Stóra Bretlandi. Eisini vita vit um tvey afturat, sum hava búð í Føroyum áður, og sum nú hava granskað í føroyskum evnum í sínum ph.d. arbeiði, ávikavist í Svøríki og Danmark. Hesi hava øll við miðvísium arbeiði lagt stór klípi afturat vitanini um føroysk viðurskipti. Tey hava eisini vunnið sær førleikar at arbeiða sum granskarar. Vit eiga í hesum fólki eitt stórt tilfeingi, sum kann brúkast til at menna føroyska samfelagið enn meira á fleiri økjum. Nøkur teirra eru longu í starvi í Føroyum, meðan onnur arbeiða uttanlands.

Evnini, sum arbeitt verður við, hava ikki bara týðning fyri Føroyar, men fyri allan heimin. Eitt nú hevur granskingin hjá

Havstovuni av havøkinum í Norðuratlanshavi stóran týðning fyri at kunna skilja samanhag og ávirkan á havstreymarnar kring allan heimin og hvussu fiskastovnarir hanga saman. Okkara granskarar arbeiða neyvt saman við øðrum granskarum og arbeiðið verður stuðlað av Horizon 2020, ES-granskingarskránni, júst tí at hetta eru evni, sum hevur týðning fyri alt Evropa. Fleiri dømi eru á heilsuøkinum, har granskarar við at kanna ymsar stórar sjúkur, kunnu geva síni týðningamiklu ikøst til betri at skilja, viðgera og fyrirbyggja ymsar vanligar, eitt nú Alzheimers, Parkinsons, tarmbrunasjúkur og panikkangist.

Heilsuøkið er tað økið, sum størst fokus er á granskingarlíga í lýtuni. Við fænum úr Sjúkrakassagrunninum, har fyrstu játtanirnar vóru latnar í desember 2014, hevur tað verið møguligt at fara undir fleiri nýggjar verkætlanir, sum bæði geva nýggja vitan og skapa vitanarstørv. Í næstum verður eisini avtala gjørd millum Fróðskaparsetrið og Sjúkrahúsverkið um samstarv við stuðli úr Sjúkrakassagrunninum. Í desember verður annað umfar av játtanum til gransking úr hesum grunninum. Hendan raðfestingin fer eftir okkara tykki at hava stóra ávirkan og fer at menna heilsuøkið sum heild.

Vit bíða nú í spenningi eftir at frætta, hvussu nýggja samgongan ítøkiliga ætlar at raðfesta gransking og skipa økið. Royndirnar á heilsuøkinum vísa greitt, at vit hava nógv eldhugað og væl skikkað fólk, sum eru til reiðar at fara til verka á fleiri økjum.

Fáa føroyskir granskarar uttanlands møguleikan, so vilja flestu teirra fegnir koma heim at arbeiða. Men tað er eisini onnur enn føroyingar, sum hava hug at koma hendan vegin, tí evnini eru mong og umstøðurnar spennandi. Vit arbeiða í lýtuni við at fáa bæði føroyskar og útlenskar granskarar at gagnnýta skipanina Marie Curie, sum er partur av Horizon 2020, har til ber at fáa játtað stuðul til lön og rakstur í 2 ár at granska í aktuelum evnum í øðrum landi enn sínum egna. Okkum tørvar at fáa fólk hendan vegin úr ymsum londum við vitan og íblástri, eins og okkara áttu at farið út at deilt sína vitan við onnur, samstundis sum tey kundu vunnið sær nýggja týðningarmikla vitan og víðka sjónarringin.

Á Vísindavøkuni kanst tú koma at siggja og hoyra, hvat granskarar arbeiða við í dag og at tosa um, hvat til ber at fara undir, um umstøður verða til tess.

Vælkomin á Vísindavøku!

Mýnd: Ly Høgradóttir Mohr

Annika Sølvará
Stjóri fyri Granskingarráðið

Kvøldseta til álvara og gaman

Fríggjakvøldið á Vísindavøkuni bjóða vit til kjak um møguleikar í fiskivinnuni, vit fara at fáa sang frá fót bólt skvinnunum í FC Trón, og ársins miðlaheiðursløn verður handað

Eins og undanfarin ár fara vit at enda Vísindavøkuna við eini kvøldsetu. Hon verður í iNOVA fríggjakvøldið 25. september kl. 19.30. Á skránni eru vísindi í álvarsligari og lættari formi. Afturvið bjóða vit okkurt gott at drekka frá Føroya Bjór og eitthvørt salt at bita í.

Hvussu fáa vit meira burtúr fiskivinnuni

Seinastu mánaðirnar hevur verið dúgliga tosað um fiskivinnunýskipan, um virðisøking og meirvirkan, men hvat liggur í øllum hesum er ikki so greitt. Á kvøldsetuni fara vit at spyrja, um tað ber til at fáa størri virðisøking til fyrirtøkur og samfelagið við at fáa alt tilfeingið uppá land og tilvirkað í Føroyum. Tveir serfrøðingar koma við sínum boðum uppá onkrar av hesum spurningum, og síðani fáa áhoyrararnir høvi at kjakast um evnið.

Unn Laksá, ph.d. í politikki og samskipti, fer at siga frá um verkætlanina "Alt í land", sum hon er partur av. Síðani fer hon at hugleiða um møguleikarnar fyri at fáa gagnnýtt alt tilfeingið við støði í royndum aðrastaðni.

Hans Ellefsen, ph.d. í búskaparfrøði, fer at umrøða hugtakið virðisskapan í mun til útflutningsvirði og framleiðslukostnað. Er eitt høgt útflutnings-

virði í sær sjálvum eitt mál ella er tað einans virðisøkingin, sum hevur týðning? Hava samfelagið og fyrirtøkur mótstríðandi áhugamál ella kunnu hesi ganga upp í eina hægri eind?

Lagt verður upp til kjak við serligum denti á møguleikar fyri gransking og nýskapan.

FC Trón kvinnurnar syngja

Fyri góðum 2 árum síðani byrjaðu fleiri kvinnur at spæla fót bólt og svimja sum liður í eini granskingarverkætlan hjá Magna Mohr. Verkætlanin kallaðist Svím-og-Spæl, styttað SOS. Fyrsta verkætlanin er liðug og úrslitini hava verið bæði nógv og áhugaverd. Nú eru eini 400 fólk, flest kvinnur, farin at spæla heilsufót bólt

í átaki, sum er beinleiðis uppfylging av SOS-verkætlanini.

Fleiri av teimum kvinnunum, sum spældu fót bólt í SOS verkætlanini, hava hildið hetta vera so stuttligt og gott, at tær hava stovnað egið fót bóltsfelag, FC Trón. Á Vísindavøkuni koma hesar við onkrum stuðlum at syngja fyri okkum.

Vísindavøkukvøldseta Kl. 19.30 í iNOVA

- Framløgur við Unn Laksá og Hans Ellefsen
- Kjok
- Sangur frá FC Trón
- Handan av ársins miðlaheiðursløn
- Okkurt leskandi verður afturvið

Miðlaheiðurslønin 2015

Síðsta evnið á skránni á kvøldsetuni er handanin av ársins heiðursløn fyri miðling av gransking. Her verður avdúkað, hvør fær ársins heiðursløn, og heiðursblað og ein kekkur á 5.000 kr. verða handað.

Hetta er fjórða árið, at miðlaheiðurslønin verður handað. Hon varð latin á fyrsta sinni í 2012, tá Dorete Bloch sála, professari í lívfrøði, fekk heiðurin. Í 2013 var tað Pál Weihe, professari í fólkheilsufrøði, og í 2014 var tað Kári Sólstein, journalistur.

Tað er ein nevnd við umboðum fyri Føroysk Miðlafólk, Fróðskaparsetur Føroya og Granskingarráðið, sum ger av, hvør skal hava heiðurin, eftir uppskoti frá fólki.

Fólk vilja fegin hoyra meira um gransking

Granskingarráðið fer aftur í ár á Vísindavøkuni at lata einum fólki heiðursløn og 5.000 krónur fyri gott avrik at miðla gransking. Endamálið við heiðurslønini er at varpa ljós á kynstrið at miðla gransking alment

Heiðurslønin kann verða latin einum granskara, miðlafólki ella øðrum, sum á greiðan og lætt skiljandi hátt hevur lýst granskingarúrslit. Hetta kann vera í útvarps- ella sjónvarpssendingum, í greinum, fyrilestrum, bókum, plakatum ella øðrum.

- Hegni at miðla gransking er ein dygd, sum Granskingarráðið fegin vil vera við til at varpa ljós á og heiðra. Tað hevur alstóran týdning, at granskarar og onnur á greiðan og kveikjandi hátt greiða fólki frá nýggjum granskingarúrslitum og sjónliggera, hvønn týdning hesi úrslit hava fyri fólk og samfelag, sigur Annika Sølvará, stjóri í Granskingarráðnum.

Heiðurslønin varð latin fyrstu ferð í 2012, tá til Dorete Bloch, professara. Í 2013 fekk Pál Weihe, yvirlækni og granskari, miðlaheiðurslønina, og í 2014 var tað Kári Sólstein, journalistur, sum varð heiðraður.

Granskarar mugu duga betri at siga frá

Í takarrøðu síni í fjør legði Kári Sólstein stóran dent á týðningin av Kringvarpi Føroya sum public service stovni, sum gevur neyðugt rúm til at miðla hetta slagid av tilfari. Hann kom eisini við eini beinleiðis áheitan á granskarar um at vera raskari at siga miðlunum frá tí teir gera, meðan verkætlanir eru í gongd, so til ber at fáa tikið upp til ymsar sendingar.

- Flestu fólk eru sera áhugað í at hoyra, hvat fyriferst í granskingarverðini og flestu granskarar eru eisini bæði tilvitaðir um og til reiðar at greiða frá. Tað

tykist ofta sum tað er tíðin, sum manglar, ella at finna rætta høvið. Við ársins átaki, Vísindavøka á ferð, hava vit bjóðað granskarum og almenningin at hittast, og átakið hevur verið sera væl móttikið, bæði av granskarunum, sum fara út við fyrilestrum, og av fólki, sum vilja hoyra hesar fyrilestrar, sigur Annika Sølvará.

Fleiri uppskot

Granskingarráðið hevur fingið fleiri góð uppskot um, hvør skal hava Miðlaheiðurslønina í ár.

Ein dómsnevnd við umboðum frá felagnum Føroysk Miðlafólk, Fróðskaparsetrinum og Granskingarráðnum fer at finna besta boðið millum innkomnu uppskotini. Vinnarin verður kosin á Vísindavøkuni fríggjakvøldið 25. september.

Dómsnevndin fer at meta innkomnu uppskotini út frá hesum evnum:

Miðling á einum høgum stigi til ein breiðan skara

Evnini at fanga fólk uttan fyri granskingarheimin og samstundis varðveita eitt høgt fakligt stig innan gransking eins og miðling.

Íkast til at økja um fatanina av gransking fyri samfelagið

Evnini til við greiðari miðling at økja um fatanina av, hvussu stóran týðning gransking hevur fyri samfelagið.

Fangandi og kjakkveikjandi miðling

Evnini til at miðla á ein fangandi og kjakkveikjandi hátt og harvið verða við at byggja brýr millum vísindaliga heimin og samfelagið annars.

STUÐLAR:

Búnaðarstovan

Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu

Fiskaaling

Fróðskaparsetrið

Havstovan

Heilsufrøðiliga Starvsstovan

Jarðfeingi

Landssjúkrahúsið

Søvn Landsins

Umhvørvisstovan

Føroya Bjór

iNOVA

Tórshavnar Kommuna

Vísindi fyri allar sansir

Gransking er ikki altíð so spennandi fyri uttanfyristandandi at hyggja at. Tøl, talvur, prøvar og skjøl siga ikki altíð fólki so nógv. Men sumt av tí, sum granskarar fáast við, kann vera rættiliga spennandi, hugvekjandi og vakurt

Á Vísindavøkuni eru upplivingar fyri bæði børn, ung og vaksin. Á básunum hjá stovnunum er ymiskt forvitnisligt, sum ber til at hyggja at, nema við, lukta, smakka og royna.

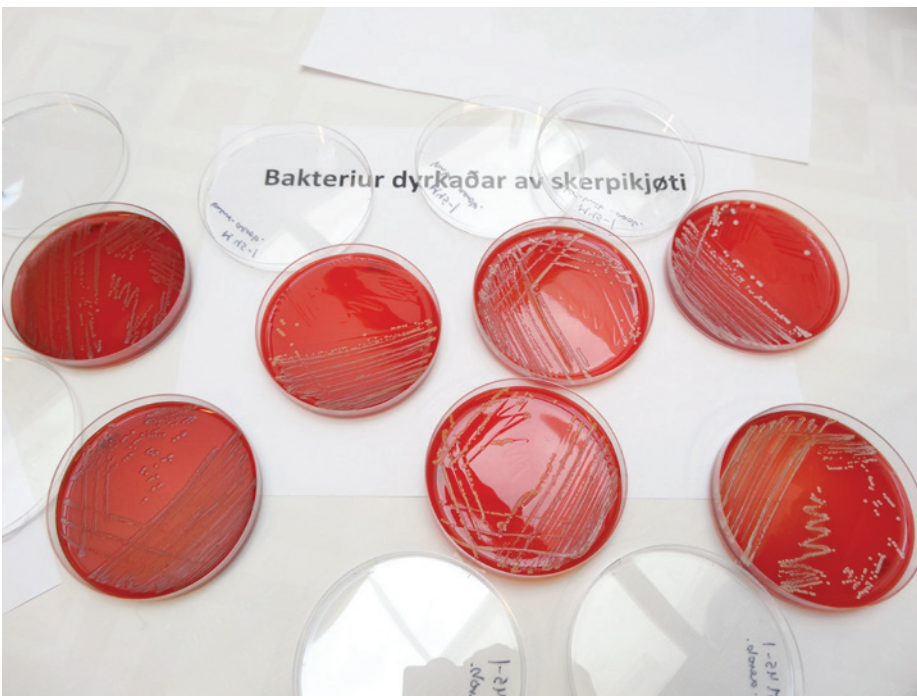
Tað vera fleiri spurnakappingar á ymsum básunum

við móguleika at vinna onkrar gávur.

Eisini verða ymisk tiltøk í hølunum millum annað fer Magni Mohr granskari at vísa ymsar kropsligar testir við nýggjum tólunum, sum eru í iNOVA.

Í stórum telti uttanfyri

fara starvsfólk og studentar frá Studentaskúlanum í Hoydølum at gera nakrar royndir og sýna fram, hetta er serliga áhugavert hjá børnum og ungum.

Búnaðarstovan

Búnaðarstovan er stovnur, sum umsitir almennu jørðina sambært lögtingslóg um landsjørð. Meginparturin av hesum eru festir og traðir. Búnaðarstovan umsitir somuleiðis almenna landbúnaðarstuðulin á figgjarlögtingslógini, og hon ráðgevur politiska myndugleikanum í viðkomandi málum.

Á Búnaðarstovuni verður eisini granskað, ráðgivið og kunnað um landbúnað og matframleiðslu.

Búnaðarstovan luttekur í ymsum altjóða royndarverkætlanum innan málsøkið, serliga saman við norðurlendskum samstarvsfelagum.

FAKTA

Stjóri: Tróndur Leivsson

Adressa: Frammi í Dal 166, 410 Kollafjørður

Telefon: 479 000

Teldupostur: bst@bst.fo

Heimasíða: www.bst.fo

Høvuðsgranskingarøki: Landbúnaður og matframleiðsla

Vísindastørv (ársverk): 1

Deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu

Deildin fyri Arbeids- og Almannaheilsu er sjálvstøðugur stovnur innan sjúkrahúsværkið. Ein av høvuðsuppgávnunum hjá deildini er heilsugransking, og serliga hevur verið granskað í, hvussu umhvørvisdálking ávirkar heilsuna. Síðan deildin varð sett á stovn í 1988 er sera nógv granskingarvirksemi farið fram, og er hettar framt í tøttum samstarvi

við granskingarstovnar uttanlands, m.a. í Danmark, USA og Japan. Hitt meginøkkið hjá deildini er at kanna fólk, sum hava verið fyri arbeidsskaðum.

Á deildini starvast í løtuni 8 fólk, harav nøkur teirra starvast í teimum ymisku granskingarverkætlaninum, ið fara fram á deildini.

FAKTA

DEILDIN FYRI ARBEIDS- OG ALMANNAHEILSU
SJÚKRAHÚSVERK FØROYA

Stjóri: Pál Weihe

Bústaður: Sigmundargøta 5, 100 Tórshavn

Telefon: 316 696

Teldupostur: dfaa@health.fo

Heimasíða: www.health.fo

Høvuðsgranskingarøki: Umhvørvisárin á heilsu

Vísindastørv (ársverk): 4

STJÓRI TIL
GRANSKINGARRÁÐIÐ

UMSÓKNARFREIST 5. OKTOBER

LES MEIRA Á GRANSKING.FO

Kanna um tannlækningar boða frá ágangi og misrøkt

Tannlækningar og tannrøktarar aðrastaðni aftra seg við at boða frá, tá tey síggja tekin um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum. Ein kanning skal nú avdúka, um føroysk tannheilsustarvsfólk gera sína skyldu og boða frá, tá tey fáa illgruna um, at børn hava verið fyri ágangi ella svíki

Øll, sum arbeiða við børnum, hava skyldu at siga barnaverndartænastuni frá, um tey fáa illgruna um, at eitt barn hevur verið fyri fysiskum ágangi ella umsorganarsvíki. Men nógv bendir á, at fleiri aftra seg við at gera hetta.

Í 2013 vóru 253 fráboðanir um børn, sum móguliga høvdu verið fyri ágangi ella misrøkt, skrásettar. Fráboðanir vóru frá bæði privatfólki og fakfólki, teirra millum fleiri

í heilsuverkinum, heilsusysturum, psykiatriska deplinum, kommunulæknum og ljósmøðrum.

Ongar fráboðanir vóru skrásettar frá tannheilsustarvsfólki, ið annars eru í eini sera góðari støðu at varnast skaðar, sum kunnu stava frá fysiskum ágangi ella umsorganarsvíki, tí tey síggja so at siga øll børn og ung í Føroyum regluliga.

- Tríggjar fráboðanir vóru skrásettar frá øðrum í heilsuverkinum,

og tað kann hugsast, at onkur teirra er frá einari tannlæknastovu, men fráboðanirnar eru í øllum føri ógvuliga fáar, sigur Unn Jakobsen, sum er tannlækni á Skúlatannlæknastovuni í Havn.

Kanningar, ið eru gjørdar í Skotlandi og Danmark, vísa, at umleið helmingurin av børnunum, sum hava verið fyri fysiskum ágangi, hava skaðar á høvur ella háls.

- Hetta eru støð, sum ofta ikki eru fyrst fyri, tá tú deitur, og tannlækningar eru sera væl fyri at varnast hesar skaðar, tí tað eru júst hesum umráðum, ið vit arbeiða í, sigur Unn.

Tannheilsan hjá útsettum børnum er eisini ofta verri enn miðal.

Skerpað fráboðanarskylda

Fráboðanarskyldan hjá fakfólki varð herd í 2013, soleiðis at tey nú eisini skulu boða frá, um tey bert hava grund til at halda, at viðurskifti eru, sum krevja, at barnaverndartænastan kemur uppí.

Tannlæknafelagið hevur nú sett sær fyri at kanna, um tannheilsustarvsfólkini eru før fyri at handfara støður, har illgruni er um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

Granskingarráðið hevur latið stuðul úr Sjúkrakassagrunninum til eina kanning, sum skal lýsa, hvussu ofta tannlækningar og tannrøktarar senda fráboðanir til barnaverndartænastuna, og hvønn førleika teir hava at gera hetta.

Unn Jakobsen skal standa fyri kanningini. Hon fer at senda spurnarbløð út til allar tannlækningar og tannrøktarar í Føroyum, og hon er ógvuliga spent uppá, hvørji svør hon fer at fáa.

- Hetta er eitt sera eynt evni, og tað kann hugsast, at fleiri aftra seg við at boða frá, um tey síggja okkurt illgrunavert, sigur hon.

Øll kenna øll

Í Skotlandi vísti ein kanning millum 375 tannlækningar, at 29% høvdu havt illgruna um fysiskan ágang móti einum ella fleiri børnum. Bert 8% høvdu boðað frá hesum illgruna.

Ein líknandi kanning, ið varð gjørd í Danmark í 2008, vísti, at bert ein triðingur av teimum, sum høvdu illgruna um umsorganarsvík, boðaðu frá hesum.

Eingin orsök er at halda, at støðan er frægari í Føroyum.

- Samfelagið er lítið, og móguliga eru vit serliga varin við at taka tilík-

ar eyamar spurningar upp. Vit eru so fá og kenna øll, og tað er torført at vera anonymur, sigur Unn.

Kanningin, ið Tannlæknafelagið nú fer undir, verður tann sama, sum er gjørd í Danmark og Skotlandi. Hon fer at avdúka, hvussu nógvir føroyskir tannlækningar hava boðað frá ágangi ella umsorganarsvíki, og hvørjar forðingar eru fyri at gera hetta.

- Kanningarnar í Skotlandi og Danmark vístu, at fleiri tannheilsustarvsfólk eru bangin fyri, at tað kann skaða barnið heima, um tey senda fráboðan til barnaverndartænastuna, sigur Unn.

Hon heldur tað vera sannlíkt, at líknandi forðingar eru, sum gera, at føroyskir tannlækningar og tannrøktarar aftra seg við at senda fráboðanir til barnaverndina.

Fleiri danskir og skotskir tannlækningar vístu á óvissu um tey tekin, teir sóu, sum eina vanliga forðing fyri at boða frá.

- Tað kann vera trupult at gera av, um talan er um okkurt illgrunasamt. Tað kunnu jú vera nógvar orsakir til, at eitt barn ikki hevur tað gott ein dag, og tannlæknin kann vera bangin fyri at loypa okkurt út

í orð, sum ikki er rætt, sigur hon.

Fleiri nevndu eisini óvissu um framferð og mannagongdir sum eina forðing og ynsktu at fáa meira upplýsing og eftirútbúgving.

- Tað kann kennast ótrygt at geva viðkvæmar upplýsingar víðari til ein stovn, tá tú ikki hevur eitt andlit, tú kanst tosa við. Tað hevur týðning at vita, hvør móttukur fráboðanina, og hvat hendir við henni, sigur Unn.

Tørvur á eftirútbúgving

Kanningin, sum nú skal gerast, fer eisini at vísa, hvussu stórir tørvur in er á eftirútbúgving í at handfara støður, har illgruni er um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

Eftir at danska kanningin um fráboðanarskylduna millum tannheilsustarvsfólk varð gjørd, hava lærustovnararnir tikið úrsliðið av kanningini til eftirtekta og eru farnir at undirvísa í hesum.

- Úrsliðið av kanningini hjá okkum fer at vísa, hvussu nógvir tannlækningar hava fingið hetta við sum part av útbúgvingini, og hvussu nógvir meta, at teir hava tørv á skeiði í hesum evninum, sigur Unn.

Skerpaða fráboðanarskyldan í barnaverndarlógini frá 2013:

§ 14. Øll, sum í starvi sínum hava við børn at gera og sum í hesum sambandi fáa kunnleika til viðurskifti ella hava orsök til at halda, at viðurskifti eru, sum krevja, at komið verður uppí eftir hesi lóg, hava skyldu til navngivin at boða barnaverndartænastuni frá hesum. Fráboðanarskyldan sambært hesum stykki verður sett fram um ásetingarnar í øðrum lógum um taginarskyldu við viðkomandi yrkjum.

Sjúkrakassagrunnurin stuðlar heilsugransking

Granskingarráðið hevur ábyrgdina av at umsita og útluta fæið, ið sjúkrakassarir kring landið áttu, tá teir vórðu avtiknir fyri fimm árum síðani.

Sjúkrakassagrunnurin letur stuðul til átøk og verkætlanir, sum kunnu menna heilsuøkið í Føroyum, men sum ikki eru ein partur av rakstrinum av heilsuverkinum annars. Stuðul úr grunninum verður latin til trý høvuðsøki. Høvuðsøki 1 fevnir um upplýsandi tiltøk og kanningarverkætlanir, ið kunnu menna heilsuøkið. Høvuðsøki 2 fevnir um gransking og menning á fimm raðfestum heilsuøkjum. Og høvuðsøki 3 fevnir um menning av gransking á ella í samstarvi millum Fróðskaparsetrið og Sjúkrahúsverkið og móguliga aðrar viðkomandi stovnar á trimum raðfestum heilsuøkjum. Átta játtanir eru higartil latnar til høvuðsøki 1, sum stuðlar kanningini hjá Føroya Tannlæknafelag um handfaring av støðum við illgruna um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum.

FAKTA

Unn Jakobsen

Fødd 1965

Útbúgving: Cand odont frá Århus Universiteti

Starv: Tannlækni á Skúlatannlæknastovuni í Tórshavn

Verkætlan: Handfaring av støðum við illgruna um fysiskan ágang ella umsorganarsvík av børnum - ein tvørskurðskanning millum tannlækningar og tannrøktarar í Føroyum

Stuðul úr Sjúkrakassagrunninum: kr. 120.000

Vísindavøkan á ferð

Norðoyggjar 21.9.2015

Kl. 14.00 Klaksvíkar Sjúkrahús
Multiresistentar bakteriar: Hví tær hava ment seg so lutfalsliga ógvusliga í Føroyum, og hvørjar vónir vit hava fyri at sleppa av/minka um trupulleikan.
William Smith, Landssjúkrahúsið

Kl. 15.00 Klaksvíkar Sjúkrahús
Lýsing av vón. Kanning av kvinnum, ið nýliga hava fingið staðfest undirlívskrabba
Kristianna Hammer, Fróðskaparsetur Føroya

22.9.2015

Kl. 15.00 Íverksetarahúsið
Sálarlæstur hjá føroyskum skúlabørnum - Kunnu vit gera nakað sum linnar og stuðlar?
Tóra Petersen, Landssjúkrahúsið

Kl. 20.00 Tekniskí Skúli
Frá torvi til jarðhita
Meinhard Eliassen, Jarðfeingi

23.9.2015

Kl. 19.30 Klaksvíkar Bókasavn
Hvussu ávirka vit menniskju plantuvøxsturin í føroysku náttúruni.
Anna Maria Fosaa, Søvnlandsins

24.9.2015

Kl. 19.30 Húsarhaldsskúli Føroya
Taraaling - frá spora til borðisk.
Agnes Mols Mortensen, TARI - Faroe Seaweed

Eysturoy 21.9.2015

Kl. 19.00 Fríðrikskirkjan
Hin kristiligi barnalærdómurin - Katekismus-undirvísing í Føroyum. Við støði í 1700-talinum verður spurt, hvat børn og ung í Føroyum skuldu læra - og um tey so eisini dugdu tað.
Jákup Reinert Hansen, Fróðskaparsetur Føroya

Kl. 19.30 Fuglafjarðar Bókasavn
Kynssamleiki í føroyskum barna- og ungdómsbókum.
Turið Sigurðardóttir, Fróðskaparsetur Føroya

22.9.2015

Kl. 19.00 Barnagarðurin á Mýrunum
Sálarlæstur hjá føroyskum skúlabørnum - Kunnu vit gera nakað sum linnar og stuðlar?
Tóra Petersen, Landssjúkrahúsið

23.9.2015

Kl. 19.00 Fuglafjarðar Bókasavn
Makrelur í føroysku vistskipanini.
Jan Arge Jacobsen, Havstovan

24.9.2015

Kl. 19.00 Barnagarðurin á Mýrunum
Náttúruarvur, - hvørja náttúru lata vit eftirkomarum okkara?
Lis Mortensen, Jarðfeingi

Kl. 19.30 Sunda Bókasavn
Hvalastøðin við Áir miðskeiðis í 1960-árunum og í dag. Ein samleikandi ætlan at varðveita eitt ídnaðarminni.
Erlend Viberg Joensen, Søvnlandsins

Norðurstreymoy 22.9.2015

Kl. 13.30 Fiskivinnuskúlin
Djórálívkanningar sum amboð til at vísa á dálking.
Jan Sørensen, Søvnlandsins

24.9.2015

Kl. 10.00 Fiskivinnuskúlin
Norðhavssildin fyrr og nú.
Eyðna í Homrum, Havstovan

Kl. 19.00 Kollafjarðar Missiónshús
Hin kristiligi barnalærdómurin - Katekismus-undirvísing í Føroyum. Við støði í 1700-talinum verður spurt, hvat børn og ung í Føroyum skuldu læra - og um tey so eisini dugdu tað.
Jákup Reinert Hansen, Fróðskaparsetur Føroya

Tórshavn 21.9.2015

Kl. 10.00 Skúlin á Fløtum, Frælsið
Djórálívkanningar sum amboð til at vísa á dálking
Jan Sørensen, Søvnlandsins

Kl. 11.00 Skúlin á Fløtum, Frælsið
Djórálívkanningar sum amboð til at vísa á dálking
Jan Sørensen, Søvnlandsins

Kl. 14.00 Studentaskúlin í Hoydølum
Hvat er sambandið millum kyksilvur, kol og hval
Katrin Hoydal, Umhvørvisstovan

Kl. 15.00 Landssjúkrahúsið, Veitsluhøllin
Læknastríðið 1952-1956
Hans Andrias Sølvará, Fróðskaparsetur Føroya

Kl. 15.30 Studentaskúlin í Hoydølum
Vindur og orkugoymsla
Bjarti Thomsen, Jarðfeingi

Kl. 19.30 Býarbókasavnið
Sangur, tónleikur og heilsa
Sanne Storm, Landssjúkrahúsið

22.9.2015

Kl. 14.00 Studentaskúlin í Hoydølum
Kanningar farnar í fisk
Heini V. Johannesen, Umhvørvisstovan

Kl. 15.30 Studentaskúlin í Hoydølum
Elprísur og elektrifisering
Ari Johannesen, Jarðfeingi

Kl. 19.00 Frítíðarskúlin Spírín, Havnardalur
Hvussu ávirka vit menniskju plantuvøxsturin í føroysku náttúruni
Anna Maria Fosaa, Søvnlandsins

Kl. 19.00 Býarbókasavnið
Kynssamleiki í føroyskum barna- og ungdómsbókum
Turið Sigurðardóttir, Fróðskaparsetur Føroya

23.9.2015

Kl. 10.00 Mentamálaráðið
Føroyar traditið og modernitetur - uttanfyri og partur av heimssamfelagnum. Við støði í tíðini eftir kríggið í 1945 til í dag - mentanar- og vinnulív, miðfyrirvísing, kalda kríggið, altjóða sambond og stovnseting av vísinda- og vitanarstovnum.
Erlend Viberg Joensen, Søvnlandsins

Kl. 10.00 Skúlin við Løgmannabreyt
Náttúruarvur, - hvørja náttúru lata vit eftirkomarum okkara?
Lis Mortensen, Jarðfeingi

Kl. 11.00 Føroya Barnaheim
Sangur, tónleikur og heilsa
Sanne Storm, Landssjúkrahúsið

Kl. 15.00 Landssjúkrahúsið, Veitsluhøllin
Lýsing av vón. Kanning av kvinnum, ið nýliga hava fingið staðfest undirlívskrabba
Kristianna Hammer, Fróðskaparsetur Føroya

Kl. 19.30 Býarbókasavnið
Kanningar av ferðing hjá- og dálking av lomviga, ritu, lunda, havhesti, likku, fiskimása og æðu
Jóhannis Danielsen, Havstovan

Kl. 19.30 Háskúlin
Fólkaatkvøðan í 1946
Hans Andrias Sølvará, Fróðskaparsetur Føroya

24.9.2015

Kl. 10.00 Fjølsmiðjan ALS, á Hjalla
Taraaling - frá spora til borðisk
Agnes Mols Mortensen, TARI - Faroe Seaweed

Kl. 13.45 Studentaskúlin í Hoydølum
Virkisætlan. Framtíðar orkuskipan í Føroyum
Kári Mortensen, Jarðfeingi

Kl. 15.00 EIK Banki
Makrelur í føroysku vistskipanini
Jan Arge Jacobsen, Havstovan

Kl. 19.30 Býarbókasavnið
Møguleikar fyri sjóvarfallsorku
Knud Simonsen, Fiskaaling

Sandoy 21.9.2015

Kl. 20.00 Sands Bókasavn
Hvussu vóru Føroyar fyri 50 milliðnum árum síðan.
Turid Madsen, Jarðfeingi

22.9.2015

Kl. 20.00 Sands Bókasavn
Møguleikar fyri sjóvarfallsorku
Knud Simonsen, Fiskaaling

24.9.2015

Kl. 20.00 Sands Bókasavn
Sandur í fornfrøðiligum ljósi - heimildarmeingi og avbjóðingar.
Símun V. Arge, Søvnlandsins

Vágoy 22.9.

Kl. 19.30 Sørvágs Bókasavn
Heilsuárin av dálkaðum mati úr havinum
Pál Weihe; Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu

Suðuroy 21.9.2015

Kl. 11.00 Miðnámsskúlin í Suðuroy
Framtíðar orkuskipan í Føroyum
Kári Mortensen, Jarðfeingi

Kl. 12.30 Miðnámsskúlin í Suðuroy
Heilsuárin av dálkaðum mati úr havinum
Pál Weihe; Deildin fyri Arbeiðs- og Almannaheilsu

Kl. 19.00 Tvøroyrar skúli
Frá torvi til jarðhita
Meinhard Eliassen, Jarðfeingi

Kl. 20.00 Tvøroyrar skúli
Fjølbroytini í orðalag í føroyskum
Zakaris S. Hansen, Fróðskaparsetur Føroya

22.9.2015

Kl. 19.00 Vágs Meinigheitshús
Hin kristiligi barnalærdómurin - Katekismus-undirvísing í Føroyum. Við støði í 1700-talinum verður spurt, hvat børn og ung í Føroyum skuldu læra - og um tey so eisini dugdu tað.
Jákup Reinert Hansen, Fróðskaparsetur Føroya

23.9.2015

Kl. 19.00 Heilsuskúli Føroya, Skúladepilin í Suðuroy, Glashøllin
Multiresistentar bakteriar: Hví tær hava ment seg so lutfalsliga ógvusliga í Føroyum, og hvørjar vónir vit hava fyri at sleppa av/minka um trupulleikan
William Smith, Landssjúkrahúsið

24.9.2015

Kl. 19.00 Hvalbiar Skúli
Hvat er sambandið millum kyksilvur, kol og hval
Katrin Hoydal, Umhvørvisstovan

EURAXESS hjálpir granskarum at flyta

Føroyar eru partur av EURAXESS tænastruni hjá ES, sum skal gera tað lættari hjá granskarum at flyta millum lond at arbeiða í styttri ella longri tíð

Granskingarráðið hevur ment ein portal fyri granskarar, sum vilja koma til Føroya ella fara út í heim at granska. Portalurin hevur upplýsingarnar m.a. um skattaviðurskipti, uppihaldsloyvi og onnur praktisk viðurskipti í samband við at flyta til annað land. Eisini eru lýsingar av føroyska granskingarumhvørvinum. Portalurin liggur á www.euraxess.fo.

Ein týðningarmikil partur av portalinum er tænastran

EURAXESS Jobs. Har ber til at finna leys störv, sum granskingarstovnar í Evropa lýsa við. Møguleiki er at leita eftir störvum innan eitt ávíst granskingarevni og innan landafrøðilig øki. Føroyskir stovnar og virkir kunnu eisini lýsa síni störv her og røkka hvørvjum króki í Evropa uttan kostnað.

Upplýsingar um at flyta til Føroya at granska eru eisini givnar út í eini hondbók.

Føroyska EURAXESS tænastran

er partur av einum netverki við umleið 200 deplum í 40 londum í Evropa.

Tveir EURAXESS deplar eru í Føroyum, har granskarar kunnu fáa leiðbeining um at flyta millum lond. Annar er á Granskingarráðnum, og hin er á Fróðskaparsetrinum.

Granskingarráðið hevur bygt upp EURAXESS tænastruna við fígging frá ES.

Umhvørvisstovan

Umhvørvisstovan er landsstovnur, sum fevnir um virkisøkini umhvørvisvernd og gransking, matrikul, tinglýsing, adressur, kortlegging, fólkayvirilit, navnamál og skógrøkt.

Umhvørvisstovan er ein virkin partur í samfelagnum, og granskingin tryggjar stovninum og samfelagnum grundleggjandi vitan.

Uppgávan er at granska í føroyska

umhvørvinum, serliga við atliti til mannaelvdar broytingar og árin av dálking og inntrivum. Eisini verða gjørdar árin- og støðiskanningar og aðrar serstakar kanningar, umframt at granskað verður í útbreiðsluni av umhvørviseitrandi evnum og árinum av hesum.

Landssjúkrahúsið

Landssjúkrahúsið er meginsjúkrahús í Føroyum. Ein týðningarmikil uppgáva er eisini frálæra og kliniskt uppihald til lesandi innan heilsumvísindi og menning av ymiskum heilsumviðkomandi virkseimi. Hetta skal tryggja eina skilagóða viðgerð á hægsta altjóða fakliga støði og eina tilgongd av dugnaligum starvsfólki í framtíðini.

Gransking hevur høga raðfesting á Landssjúkrahúsinum. Granskingin skapar

vísindalig úrslit, men tryggjar eisini, at sjúklingar fáa nýmótans og prógvaða sjúkugreining og viðgerð. Landssjúkrahúsið hevur sum mál at fáa ein ph.d. lesandi um árið, og vil tryggja, at góð høli og umstøður eru tøk til granskarar. Landssjúkrahúsið hevur granskingarpolitikk, sum er stýrdur av Granskingarnevndini á Landssjúkrahúsinum.

FAKTA

umhvørvisstovan

Stjóri: Petur Nielsen

Adressa: Traðargøta 38, 165 Argir

Telefon: 342 400

Teldupostur: us@us.fo

Heimasíða: www.us.fo

Høvuðsgranskingarøki: Dálking og árin av hesum, serliga á grindahval og sjófugl

Vísindastörv (ársverk): uml. 4

FAKTA

Sjúkrahússtjórnin: Johnny í Grótinum, sjúkrahússtjóri, Naina

Túgvusteini, varastjóri

Adressa: J. C. Svabos gøta 41-49

Telefon: 30 45 00

Teldupostur: ls@ls.fo

Heimasíða: www.ls.fo

Høvuðsgranskingarøki: Ílegugransking, klinisk gransking, epidemiologisk gransking, mikrobiologisk gransking, psykiatrisk gransking og psykologisk gransking.

Vísindastörv: Málið er 3-4 ársverk. Ph.d. ársverkini eru fíggaði uttanhýsis. Landssjúkrahúsið fíggar eitt yvirlæknastarv 20% til gransking.

Prestar skrásettu øll børn og ung

Í 1700 talinum skuldu prestarnir hava eftirlit við, um børn og vaksin dugdu at lesa, og um tey kendu bíbliuna. Kirkjan hevði stóra ávirkan á føroyska samfelagið og lívið hjá tí einstaka

Fyri einum ári síðani flutti Jákup Reinert Hansen úr tí hugnaliga gamla prestagarðinum heima á Sandi, har hann hevði búleikast við familjuni í 32 ár. Hann og konan bógva nú til leigu heima á Sandi, og hann ferðast hvønn dag til arbeiðis á Søgu- og Samfelagsdeildini í Jónas Broncksgøtu í Havn, har hann hevur fingið starv sum lektari og granskari í kirkjusøgu.

- Eg havi altíð havt stóran áhuga fyri gransking og havi fingist nógv við at granska, meðan eg havi verið prestur. Men verkætlanirnar hava drigið út, tí eg havi havt so nógv annað at gera, og tað hevur verið ørkymland. Tí kendist tað natúrligt at søkja hetta starvið, tá tað varð lýst leyst, sigur hann.

Fremsta uppgávan hjá nýggja lektaranum er at undirvísa nýggjum prestum í føroyskari kirkjusøgu og kirkjurætti, og Jákup

skal sjálvur fáa til vega tað tilfar, ið hann skal brúka í undirvísingini.

- Munur er á føroyskum og danskum kirkjusiðum, og trúarlívið í Føroyum er øðrvísi enn í Danmark. Í Danmark kenna fólk nógvastaðni ikki bíbliusøguna, og tey duga ikki at biðja faðirvár. Í Føroyum er tann kristna trúgvín nógv meira sjónlig í tí almenna rúminum, og hon fyllir eisini nógv í tí privata lívinum hjá fólki. Tí kunnu prestar í Føroyum orða seg øðrvísi og fara djúpar inn í trúarspurningar, tá teir prædika og tosa við fólk, sigur hann.

Listar yvir øll børn og ung

Jákup hevur hetta seinasta árið grópað fram eina rúgvu av tilfari úr gomlum bókum og skjølum, sum lýsa kristindómin í Føroyum.

- Tað finst nógv tilfar, sum ongantíð hevur verið tikið fram og kannað. Onkuntíð verður sagt,

at einki hendi í Føroyum, tí vit vóru partur av einum danskum og norskum kirkjuligum felagsskapi, men tað er als ikki rætt. Tað ber væl til at bakka aftur og fáa eina greiðari mynd av føroyskum trúarlívi og kirkjusøgu, sigur hann.

Jákup tekur eina líta slitna bók niður av eini hill. Tær tunnu gulnaðu síðurnar eru tættskrivaðar við gotiskum stavum.

- Hetta er ein lærubók í Luthers katekismus, sum ein danskur biskupur hevur skrivað síðst í 1700-talinum. Her eru neyvar ávísingar til prestar um, hvussu teir skulu læra fólk upp í kristnu trúnni, og ein rúgvu av ásetingum um, hvat er rætt og skeivt, og hvussu fólk skulu liva.

Nógvar ymiskar lærubøkur eru í katekismus, sum eru lagaðar til tey rák, ið hava verið gjøgnum tíðina. Onkuntíð er tann persónliga trúgvín í háseti, og onkuntíð er tað ein meira rationel ávirkan, ið ger seg galdandi.

Kirkjan hevur gjøgnum tíðina havt stóra ávirkan á bæði samfelagið og lívið hjá tí einstaka.

- Konfirmationin var til dømis eitt krav fyri at fáa ávís borgarlig rættindir. Tey, ið ikki dugdu nóg væl, kundu verða frárikin og máttu ganga um upp í fleiri ferðir. Vit vita um onkran, sum ikki kundu fáa loyvi at giftast, tí hann ikki var konfirmeraður, og dreingir kundu heldur ikki fara til skips, fyrrrenn teir høvdu fingið prestsins hond á høvdið.

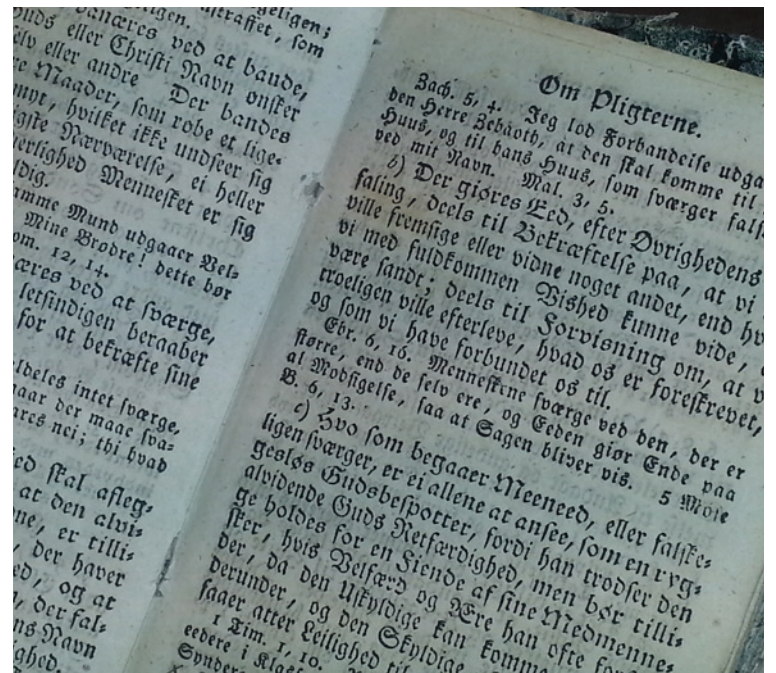
Jákup hevur funnið listar frá 1700-talinum við nøvnunum á øllum børnum og ungum í Føroyum millum 6 og 30 ár. Fyri hvønn einstakan er uppskrivað, hvat tey dugdu, og hvat tey skuldu læra afturat.

- Hetta eru listar, sum prestar hava skrivað eftir boðum frá biskupinum. Teir skuldu skráseta, hvussu væl fólk dugdu at lesa, og um tey dugdu katekismus. Førleikarnir hjá fólki vóru ymiskir tá, sum teir eru í dag, og á listunum eru eisini átekningar um fólk, sum til dømis bera brek.

Trúgvín og gerandislívið

Jákup hevur granskað í fleiri ymiskum evnum, meðan hann hevur verið prestur á Sandi. Hann hevur luttikið á ráðstevnum og skrivað greinar og hevur eisini havt samband við aðrar granskarar.

- Mær dámdi tað væl, og tað gav

Jákup Reinert Hansen hevur skift rúmliga prestagarðin á Sandi um við eina tronga skrivstovu í Havn. Gamla bókur og skjøl hava nógvar søgur at siga um trúarlívið í Føroyum

mær nakað, sum eg kundi brúka í mínum arbeiði sum prestur. Prestur skal jú alla tíðina geva frá sær í prædikum og øðrum, og tí hevur tað týðning at fáa íblástur, sigur hann.

Fyrstu tíðina vóru tað sálmar, ið høvdu hansara stóra áhuga. Hann granskaði serliga sálmar hjá Mikkjali á Ryggi, sum hevur yrkt ein fimtapart av sálmunum í sálmalbókini.

- Eg bleiv bitin av, hvussu nógv gudfrøði var at finna í sálmunum. Við at greina sálmar kundi eg lýsa hansara mynd av Guði og fatanina av kristnu trúnni, sum hann gevur orð í sínum sálum.

- Hann var ávirkaður av sínum uppvekstri og sínum umhvørvi, men hann hevði eisini verið á háskúla í Danmark og fingið innskot haðani, sum hann brúkti alt sítt lív. Hann sær eitt mentanligt virði í gerandislívinum, sum hoyrir heima í tí grundtvígska síðaarvinum. Hann dugir sera væl at lýsa hetta í yrkingum og sálum, og hann sigur frá líknisum í bíbliusøguni, sum um tey eru farin fram her hjá okkum og ger soleiðis kristindómin viðkomandi fyri okkum, sigur Jákup.

Seinni fór Jákup undir eina ph.d. verkætlan um prædikur hjá Jacobi Dahl, prósti, ið eru givnar út sum lestrarbøkur í fyrru helvt av tjúgundu øld. Hann hevur greinað innihaldið í prædikunum, sum eisini eru at finna sum handrit á Landsbókasavninum.

- Eins og við sálmunum hjá Mikkjali á Ryggi havi eg roynt at lýst fatanina av Guði og trúarlívinum hjá Jacobi Dahl. Hann var týðiliga ávirkaður av lestrartíðini í Danmark og liberalismuni, ið tók seg upp tá. Hann er siðbundin í síni trúgv, men samstundis letur hann eisini kenslurnar ráða og leggur stóran dent á at hjálpa fólki.

Fríðarligt granskaralív

Jákup vardi sína ph.d ritgerð um prædikurnar hjá Jacobi Dahl á Aarhus Universiteti í 2004. Síðani hevur hann verið við í fleiri smærri og størri granskingarverkætlanum, og í fjór tók hann stigið fult út og valdi granskingarleiðina framum prestastarvið.

Tað hevur tikið honum tíð at vant seg við nýggju umstøðurnar. Hann fegnast um móguleikarnar fyri at fordjúpa seg í gomlum skjølum og tjakast um vísindaligar spurningar við starvsfelagar á deildini. Men hann dylur ikki fyri, at hann eisini við hvørt saknar lívið sum prestur.

- Eg havi ein skipaðan og regluligan arbeiðsdag nú, og tað er ikki júst tað, sum sermerkir lívið hjá presti. Prestur arbeiðir ofta aðrar tíðir enn onnur, og hann møtir fólki úr øllum samfelagsløgum og ofta fólki, sum eru eitt serligt stað í lívinum, í størstu gleði ella í djúpastu sorg. Tað kann vera ógviliga hart at vera prestur, men tað er eisini gevandi, tí tú færst loyvi at koma so tætt uppá fólk. Tað lívið er ógvuliga fjart frá tí fríðarliga akademiska umhvørvinum, sum eg nú eri partur av, sigur hann.

Jákup hevur tó ikki heilt slept prestageringin.

- Eg havi framvegis prestakjólán hangandi, og eg haldi gudstænastur av og á, um eg verði biðin, sigur hann.

Jákup Reinert Hansen er ein teirra, ið hevur boðið seg fram at halda fyrilestrar kring landið í sambandi við Vísindavøkuna. Hann fer at halda tríggjar fyrilestrar, á Toftum, í Kollafirði og í Vági undir heitinum: Hin kristiligi barnalærdómurin – Katekismus-undirvísing í Føroyum. Við stóði í 1700-talinum verður spurt, hvat børn og ung í Føroyum skuldu læra – og um tey so eisini dugdu tað.

FAKTA

Jákup Reinert Hansen

Føddur í 1955

Giftur og eigur fyra børn

Útbúgvinn cand. theol. frá Aarhus Universiteti í 1982

Ph.d. frá Aarhus Universiteti í 2004

Prestur í Sandoyar prestagjalda 1982 – 2014

Starvast nú sum granskari og lektari í kirkjusøgu á

Fróðskaparsetri Føroya

P/F Fiskaaling

Fiskaaling er eitt alment partafelag, sum fevnir um virkisøkini gransking og rogn- og yngulframleiðslu.

Mesta granskingin miðar ímóti at geva úrslit, ið kunnu brúkast í eini burðardyggari menning av verandi alivinnu. Eisini verður

arbeitt við verkætlanum, ið kunnu verða við at menna nýggjar vinnugreinar innan aling.

Á Fiskaaling verður m.a. granskað í laksalús, rognkelsi, góðsku á alifiski, umhvørvinum, ílegum, tara og streym- og alduviðurskiftum.

FAKTA **Fiskaaling**
Aquaculture Research Station of the Faroes

Stjóri: Øystein Patursson

Adressa: við Áir, 430 Hvalvík

Telefon: 474 747

Teldupostur: fiskaaling@fiskaaling.fo

Heimasíða: www.fiskaaling.fo

Høvuðsgranskingarøki: Gransking innan havbúnað

Granskarar/ársverk: 14

Tað er betri at gita enn at vita

So?

Granskingarráðið

Granskingarráðið umsitur Granskingar-grunnin, ið veitir stuðul til granskingarverkætlanir.

Ábyrgdarøkið hjá Granskingarráðnum fevnir eisini um ráðgeving og kunningartænastu í sambandi við granskingarsamstarvið Horizon 2020 og EURAXESS tænaastuna.

Granskingarráðið ráðgevur landsstýri og vinnu í granskingarpolitiskum spurningum og hevur umfatandi kunningarvirsemi.

Á skrivstovuni starvast 3 fólk umframt starvsfólk, sum eru knýtt at Granskingarráðnum at røkja uppgávur í sambandi við Horizon 2020 og EURAXESS.

FAKTA **granskingarráðið**
THE FAROESE RESEARCH COUNCIL

Stjóri: Annika Sølvará

Adressa: Bryggjubakki 12, 100 Tórshavn

Telefon: 567 800

Teldupostur: gransking@gransking.fo

Heimasíða: www.gransking.fo

Starvsfólk: 3 ársverk

Vísinda *vøka*

verður 25. september kl. 8.00-22.00
í iNOVA, Hoyvíksvegi 51, Tórshavn

Søvn Landsins

Søvn Landsins eru ein stovnur, ið er stýri fyri mentanararv og náttúruarv og fyrisiting hjá Landsbókasavninum, Lands-skjalasavninum, Fornminnissavninum, Náttúrugripasavninum og Biofar.

Landsbókasavnið savnar feroyskar bókmentir og bókmentir, sum viðvíkja Føroyum. Harumframt er Landsbókasavnið vísindabókasavn, og virkar fyri útbreiðslu av kunneleika og upplýsing í landinum.

Landsskjalasavnið savnar, skipar, varðveitir, lýsir og tekur sær serliga av tí tilfari, sum almennir stovnar sambært lóggávu skulu av-

henda til savnið. Eisini privat skjøl, sum hava granskingarlígan ella mentanarlígan týðning eru í savninum.

Fornminnissavnið og Náttúrugripasavnið reka musealt virksemi gjøgnum innsavning, skráseting, varðveiting, gransking og miðlan av náttúruarvi og mentanararvi Føroya. Harumframt taka tey lut í verkætlanum í Kirkjubø, í Koltri og á hvalastøðini við Áir.

Biofar er inntøkufiggjað savnsviðkomandi lívfrøðilig kanningarstøð viðvíkjandi havbotninum, og veitir tænaastur til alivinnuna og oljvinnuna.

FAKTA

Stjóri: Andras Mortensen

Adressa: Kúrdalsvegur 15, 188 Hoyvík

Telefon: 340 500

Teldupostur: savn@savn.fo

Heimasíða: www.savn.fo

Høvuðsgranskingarøki: Lívfrøði á landi, lívfrøði í sjónum, plantufrøði, fornfrøði, fólkalívsfrøði, bygningafrøði, fyrisitingarsøga.

Vísindastørv (ársverk): 12,6

SØVN LANDSINS
Faroese National Heritage

iNOVA

Granskarasetrið iNOVA varð tikið í nýtslu í juni 2013 og er úrslitið av einum samstarvi millum privatar og almennar fyrirtøkur, hvørs endamál var at styrkja vísindaliga undirstøðukervið í Føroyum.

Í iNOVA er eitt serstakt vísindaligt umhvørvi, av tí at privatar og almennar fyrirtøkur granska undir sama taki. Hendan

samansetingin gevur betri atgongd til framkomin tól og samstarv millum granskararnar.

Granskarasetrið hevur 16 skrivstovupláss, eitt fundarhøli og eina stóra høll, sum kann brúkast til skeiðvirsemi, filmsframvísing og onnur tiltøk.

FAKTA

iNOVA

Stjóri: Janus Vang

Adressa: Hoyvíksvegur 51

Telefon: 733000

Teldupostur: inova@inova.fo

Heimasíða: www.inova.fo

Gransking skal fyrbyrgja nýggjari ILA farsótt

Sjúkuelvandi ILA virus varð fyrri fyrstu ferð í tíggu ár staðfest í einum føroyskum alibrúki í fjør. Granskarar vilja nú hava greiði á, um ikki sjúkuelvandi ILA virus í føroyskum alibrúkum kann umskapast til at vera sjúkuelvandi

Eftirlitsfólkini hjá Heilsufrøðiligu Starvsstovuni fingi ein hvøkk, tá tey í fjør funnu sjúkuelvandi ILA virus í einari roynd frá einum vanligum eftirliti á einum alibrúki við Selatrað. Hetta virusið høvdu tey ikki sæð í Føroyum í 10 ár, og tað kallaði fram ræðumyndir frá einari farsótt, ið nærum legði føroysku alivinnuna í oyði.

Debes H. Christiansen, granskarar og deildarleiðari á Heilsufrøðiligu Starvsstovuni, hevur nú fingið stuðul úr Granskingargrunninum til eina verkætlan, ið skal greina, hvaðani tað sjúkuelvandi virusið í aliringinum fyrri einum ári síðani kom. Verkætlanin skal eftir ætlan avdúka, um ikki sjúkuelvandi ILA virus, sum nógv er til av í Føroyum, kann umskapast til sjúkuelvandi virus.

Ávaringarlampur

Fiskurin í alibrúkinum, sum tann sjúkuelvandi virusin varð funnin í, var ikki sjúkur, og hann varð slaktaður alt fyrri eitt. Einku hevur verið at sæð til tað hættiligu virusina síðani, men hendingin hevur kortini fingið ávaringarlampurnar at lýsa á Heilsufrøðiligu Starvsstovuni.

- Vit staðfesta javnan ILA virus í føroyskum alibrúkum, sum smittar laksin. Men smittan er ikki varandi og ger heldur ikki laksin sjúkan. Tveir til fyra mánaðir eftir, at laksurin er vorðin smittaður, sleppur hann av aftur við smittuna.

- Nú hava vit so fyrri fyrstu ferð í 10 ár funnið eina sjúkuelvandi ILA virus, og tað kann benda á, at tann ikki sjúkuelvandi virusin undir ávísingum fortreytum kann umskapast

ast til eina sjúkuelvandi virus, sigur Debes.

Við at kann ílegurnar er lætt at gera av, um ein ILA virus er sjúkuelvandi. Tann sjúkuelvandi virusin hevur ávísar mutatióinir – frá-bregði - í ílegunum, sum ikki eru at finna í tí ikki sjúkuelvandi virusini.

Tann sjúkuelvandi virusin, ið varð funnin við Selatrað, hevði mutatióinir, men tær vóru fáar í tali, og smitturoyndir í Skotlandi hava víst, at hon var ógvuliga lítið sjúkuelvandi.

Royndirnar vístu, at 15 prosent av teimum fiskunum, ið vóru smittaðar við tí føroysku sjúkuelvandi ILA virusini, vóru deyðir 20 dagar eftir smittuna. Til samanberingar vórðu 60 prosent av fiskum, ið vórðu smittaðir við eini miðal sjúkuelvandi norskari ILA virus deyðir 20 dagar eftir smittuna. Og allir fiskar, ið vórðu smittaðir við tí mest sjúkuelvandi norskari ILA virusini, vóru deyðir, tá 20 dagar vóru gingnir.

- Tann sjúkuelvandi ILA-virusin í tí føroyska alibrúkinum varð funnin ógvuliga tíðliga. Fiskurin varð slaktaður beinanvegin, og harvið varð smittan burturi. Um virusin hevði fingið loyvi at verið verandi í alibrúkinum, er møguligt, at fiskurin hevði blivið sjúkur, og at smittan var spjadd til onnur alibrúk, sigur Debes.

Ein virus, ið hevur fingið mutatióinir, sum gera hana sjúkuelvandi, kann gerast meira og meira vandamikil.

- Vit vita frá øðrum virusum, at tað ofta skulu fleiri mutatióinir til, áðrenn virusin av álvara verður sjúkuelvandi. Okkurt bendir á, at

tann sjúkuelvandi føroyska ILA virusin frá 2014 er eitt millumstig millum tað ikki sjúkuelvandi og tað sjúkuelvandi virusina, og hon kann vera fyrsta stigið í eini broytingartilgongd, sum endar við eini ógvuliga sjúkuelvandi virus, sigur Debes.

Strongd kann gera fisk sjúkan

Fiskurin, ið var smittaður við tí sjúkuelvandi ILA-virusini, kom frá eini smoltstøð, sum hevði ILA virus av tí ikki sjúkuelvandi slagnum. Kanningar av arvamassanum hjá teimum báðum virusunum skulu nú avdúka, um talan er um somu virus, sum er umskapað frá at vera ikki sjúkuelvandi til at vera sjúkuelvandi.

- Við at avlesa arvamassan kunnu vit síggja, um tann ikki sjúkuelvandi og tann sjúkuelvandi virusin líkjast. Gera tær tað, er sannlíkt, at tann sjúkuelvandi virusin er ein mutatióin av tí ikki sjúkuelvandi virusini, sigur hann.

Næsta stigið í granskingarverkætlanini verður at kann, hví tann ikki sjúkuelvandi virusin er vorðin sjúkuelvandi.

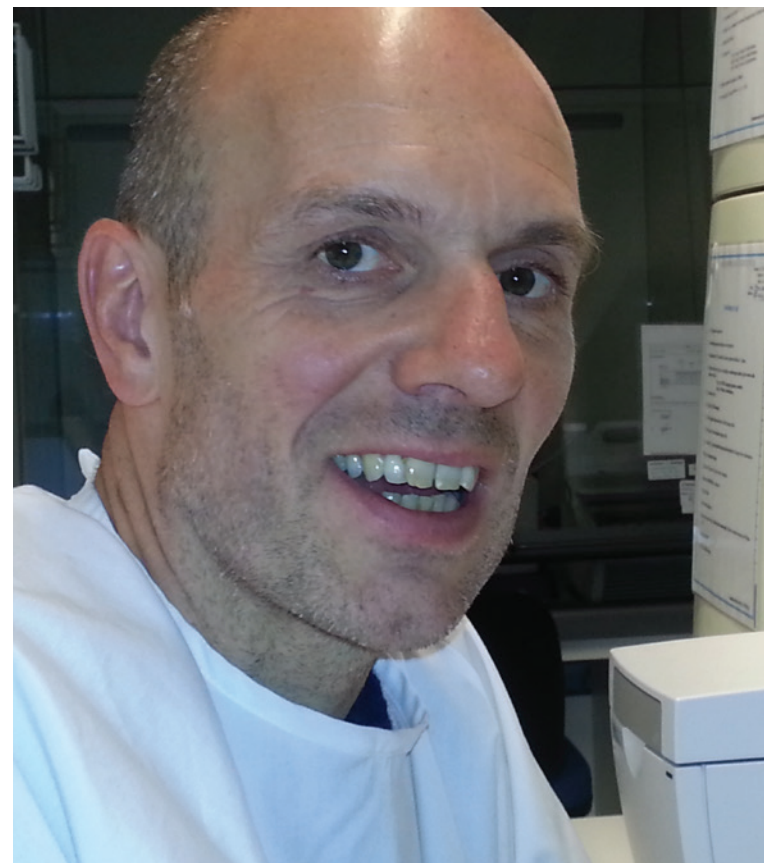
Royndir við øðrum virusum hava víst, at um fiskur, ið er smittaður við ikki sjúkuelvandi virus, verður strongdur, kann tað hava við sær, at arvamassin hjá virusini broytist, so hon verður sjúkuelvandi.

Debes fer nú saman við granskarum í Noregi og Skotlandi undir at kann, um strongd kann hava við sær, at tann føroyska ikki sjúkuelvandi ILA virusin kann umskapast til at verða sjúkuelvandi.

- Vit fara at smitta fiskin við ikki sjúkuelvandi ILA virus og lata hann ganga eina tíð. Síðani fara vit at streingja hann við millum annað at jagstra hann og viðgera hann við lúsaevninum hydrogenperoxid. Hetta eru umstøður, sum líkjast teimum, ið fiskurin í alibrúkinum við Selatrað hevði. Veðrið í fjør vetur var serliga baldrut, og fiskurin varð viðgjørdur fleiri ferðir við lúsaevnum. Tað kann hava strongt hann so nógv, at tann ikki sjúkuelvandi virusin er umskapað til at vera sjúkuelvandi, sigur hann.

Lært av hóttafalli

Eftir stóra hóttafallið fyrri 10 árum síðani hevur føroyska alivinnan reist seg væl og virðiliga, og framleiðslan er nú fyra ferðir so stór

FAKTA

Debes Hammershaimb Christiansen

Føddur 1966

Útbúgving: M.Sc. í Mýlskari Lívfrøði frá Københavns Universitet 1998

Starv: Granskarar og deildarleiðari á Heilsufrøðiligu Starvsstovuni

Verkætlan: Virulentur ILA virus aftur ávístur í Føroyum.

Stuðul úr Granskingargrunninum: kr. 425.000

sum í 2006. Kortini er eingin alifiskur blivin sjúkur av ILA.

Í Noregi verður ILA sjúkan staðfest í fleiri økjum á hvørjum ári. Norska aliframleiðslan er 10-15 ferðir so stór sum tann føroyska, og eftir tí lutfallinum átti ILA sjúkan at verið staðfest í Føroyum nakrar ferðir.

Eftir ILA kreppuna vórðu víðfevnd tiltøk sett í verk, sum skuldu forða fyrri, at søgan fór at endurtaka seg. Minni fiskur er nú í hvørjum aliringi, øll aliútgørd verður sóttreinsað, og aliøkini liggja still í minst tveir mánaðir, áðrenn laksur verður settur út aftur. Eisini verður allur alifiskur koppsettur móti ILA, og eftirlitið við fiskinum er neyvt.

- Vit eru á einum heilt øðrum støði í dag, men vandin er kortini har alla tíðina, tí nógv er til av tí ikki sjúkuelvandi virusini, sum vit halda

kann umskapast til sjúkuelvandi virus, um fortreytirnar eru til staðar. Við teimum kanningunum, sum vit nú gera, fara vit møguliga at finna leinkjuna millum tað ikki sjúkuelvandi og tað sjúkuelvandi virusina, sigur Debes.

Nýggja vitanin kann fáa týðning fyrri, hvussu ein nýggj ILA farsótt kann fyrbyrgjast, og hvussu sjúkan kann grøðast.

- Vit kunnu herða eftirlitið við fiskin, áðrenn hann fer á sjógv, og um hann er smittaður við tí ikki sjúkuelvandi virusini, kunnu vit bíða við at seta hann út nakrar vikur, til smittan er burtur.

- Eisini fer tað at geva eitt betri grundarlag fyrri at menna koppingarevni og heilivág, um vit vita meira um tað lívfrøðiliga samskiptið millum virusina og immunverjuna hjá laksinum, sigur Debes.

ILA í Føroyum

ILA er ein influensa-virus, ið bert smittar fisk.

ILA sjúkan hevur herjað flestu lond, ið ala laks. Sjúkan varð fyrstu ferð staðfest í Noregi í 1984 og í Føroyum í 2000.

ILA sjúkan gjørdi so nógv um seg í Føroyum frá 2000 til 2005, at nærum øll tann føroyska alivinnan fór fyrri bakka. Bert tveir alibrúk sluppu undan smittuni.

Ein røð av fyrbyrgjandi átøkum vórðu sett í verk, sum bastu smittuni. Alivinnan hevur síðani ILA farsóttina økt framleiðsluna úr 20.000 tons í 2006 til 80.000 tons í 2014. Føroyska alivinnan telist nú millum fremstu alivinnur í heiminum, og alifiskur er okkara størsta einstaka útflutningsvøra.

Allar alistøðir í Føroyum hava verið regluliga kannaðar fyrri ILA síðani 2005.

Í 2014 varð sjúkuelvandi ILA virus fyrri fyrstu ferð í 10 ár aftur staðfest í einum føroyskum alibrúki.

Vísindavøka kring alt Evropa

Vísindavøka er føroyski parturin av tiltakinum European Researchers' Night. Hetta er eitt tiltak, sum verður fyriskipað í býum kring alt Evropa á hvørjum ári fjórða fríggjadag í september. Researchers' Night hevur 10 ár á baki í ár, fyrsta Vísindavøkan var í 2008

Endamálið við Researchers' Night er at økja um áhugan fyri gransking og fyri granskingarúrslitum í samfelagnum. Tað verður gjørt við at skapa karmar, har almenningur og granskarar kunnu hittast í einum kveikjandi og hugnaligum umhvørvi.

Tiltøkini kring Evropa eru sera ymisk. Tey, sum fyriskipa, gera sjálvi av, hvussu tiltøkini skulu vera í teirra landi ella býi. Í 2005 vóru 15 tiltøk í 15 býum. Í ár verða tiltøk í fleiri enn 250 býum og tað væntast meira enn 1 millión gestir.

Nógva staðni hava granskingarstovnar opið hús á Researchers' Night, so almenningurin sleppur at síggja, hvussu granskarar arbeiða. Eisini eru ymisk tiltøk á almennum støðum, har granskarar vísa og greiða frá sínum granskingarúrslitum.

Á Vísindavøkuni verður dentur serliga lagdur á tað, sum fer fram innan føroyska granskingarheimin, men víst verður eisini, hvussu vit eru ein partur av evropiska granskingarsamstarvinum.

Jarðfeingi

Jarðfeingi er stovnur, hvørs endamál er at fyrisita, granska, ráðgeva og breiða út kunnleika um kolvetni, orku og jarðfrøðilig náttúruvirði.

Jarðfeingi granskar og ráðgevir viðvíkjandi jarðfrøði og náttúruleiðslu á landi, á havbotninum og í undirgrundini. Jarðfeingi er jarðfrøðiligt savn og røkir savn av før-

oyskum grót- og steinsløgum, umframt at stovnurin skipar fyri framsýningum og undirvísing. Eisini fyrisit stovnurin lóggávuna innan leiting eftir og framleiðslu av kolvetnum.

Stovnurin umsitir elveitingarlógina og virkar fyri at fremja orkupolitik landsins á elveitingarøkinum.

Havstovan

Havstovan kannar føroyskt havumhvørvi og tað livandi tilfeingið, ið har er. Eisini ráðgevir og kannar hon myndugleikar og almenning. Á hvørjum ári verður støðan og umhvørvið hjá fiskastovnunum lýst, saman við vísindaligum tilráðingum og metingum, samsvarandi lógini um vinnuligan fiskiskap.

Kanningar verða gjørdar við rann-

sóknarskipinum Magnusi Heinason og øðrum skipum, umframt av veiddum fiski. Tær lýsa gongdina frá einum ári til annað og hjálpa at skilja broytingarnar í livandi tilfeinginum.

Havstovan hevur samband við nógvar granskingarstovnar uttanlands og er við í fleiri føroyskum, norðurlenskum og evropiskum verkætlanum.

FAKTA

JARÐFEINGI

FAROESE EARTH AND ENERGY DIRECTORATE

Stjóri: Petur Joensen

Adressa: Brekkutún 1, 188 Hoyvík

Telefon: 357 000

Teldupostur: jarðfeingi@jarðfeingi.fo

Heimasíða: www.jarðfeingi.fo

Høvuðsgranskingarøki: jarðvísindi, herundir m.a. jarðfrøði, jarðalísfrøði, náttúruleiðslu, jarðvandar, varandi orka.

Vísindastørv (ársverk): 15

FAKTA

HAVSTOVAN

FAROE MARINE RESEARCH INSTITUTE

Stjóri: Eilif Gaard

Adressa: Nóatún 1, 100 Tórshavn

Telefon: 353 900

Teldupostur: hav@hav.fo

Heimasíða: www.hav.fo

Høvuðsgranskingarøki: Fiskiskapur, havvístskipanir og havfrøði

Vísindastørv (ársverk): 16

Ester Weihe Jacobsen granskar psoriasis:

Ein trupul sjúka at liva við

Ester hevur skrásett og kannað flestallar psoriasis sjúklingar í Føroyum. Fleiri, ið eru hart rakt, kenna seg hjálparleys, tí so lítil hjálp er at fáa

Ester veit betri enn tey flestu, hvussu tað er at dragast við eina kroniska sjúku, sum ávirkar gerandisdagin. Hon hevur sjálv Morbus Crohn, ið er ein ring tarm-brunasjúka. Meðan hon las til lækna í Keyppmannahavn, var hon eitt tíðarskeið so sjúk, at hon mátti fáa stomi.

- Psoriasis er eins og Morbus Crohn ein sonevnd autoimmun sjúka, har kroppurin loypur á seg sjálvan og gevur eina brunastøðu. Hesar sjúkur eru ógvuliga fløktar og truplar at viðgera, og tær hava ofta stórar avleiðingar fyri lívs-góðskuna hjá fólki, sigur Ester.

Ester var liðug við útbúgving sína sum lækni fyri hálvum øðrum ári síðani og hevur nú fingið stuðul úr Granskingsrunninum til at fara undir eina ph.d. verkætlan um psoriasis í Føroyum.

Áhugin hjá henni fyri at granska autoimmun sjúkur skeiktist, meðan hon sjálf var illa sjúk.

- Tað er trupult at finna heilivág, sum virkar, uttan at hann samstundis brýtur niður immunverjuna og gevur aðrar sjúkur. Tí er tað sera umráðandi, at granskað verður í nýggjum sløgum av heilivági, sum til dømis lívfrøðiligum heilivági, sigur hon.

Ester hevur tað gott í dag og klárar seg uttan heilivág. Hennara royndir við at liva við eini autoimmunari sjúku gera, at hon í ávísan mun kennir teir trupulleikar, ið psoriasis sjúklingar kunnu hava.

- Psoriasis og Morbus Crohn hava eisini tað í felag, at sjúkueyðkennini kunnu vera rættiliga ótespilig og virka ræðandi fyri onnur. Tað kann til dømis vera sera avbjóðandi fyri ein psoriasis sjúkling at mæta fólki, ið aftra seg við at taka í hondina á honum, sigur hon.

Kannað 711 sjúklingar

Áhugin hjá Ester fyri psoriasis byrjaði eitt sindur av tilvild. Á einum fundi fyri føroysk læknaleandi, sum Landssjúkrahúsið skipaði fyri, spurdi sjúkrahússtjórin, um nakar hevði áhuga fyri at gjøgnumganga arkivið hjá Høgna Debes Joensen, sum virkaði sum húðlækni í Føroyum frá 70unum fram til 90ini.

Ester bjóðaði seg fram til at gera hetta arbeiði og fekk eitt granskingsrár í Føroyum, ið millum annað skuldi brúkast til at skráseta allar psoriasis tilburðir.

Hon gjøgnumgekk bæði tað hondskrivaða arkivið hjá Høgna

Debes Joensen og allar tær journalir, ið vóru komnar afturat síðani. 877 fólki, ið høvdu fingið staðfest psoriasis, vórðu boðin til kanningar. Hjá 711 varð sjúkan staðfest aftur við klíniskari kanning.

- Tað var eitt risastórt arbeiði bæði at finna og kanna øll hesi fólkin. Eg brúkti ein hálvan tíma til at kanna hvønn einstakan. Tey svaraðu eini rúgvu av spurningum um sjúkuna, kost og lívsførslu annars. Síðani vórðu tey vígaði og mátaði, og blóðroyndir vórðu tiknar. Eg gjørdi eisini eina nágreiniliga meting av, hvussu álvarsleg sjúkan var hjá hvørjum einstøkum, sigur Ester.

Nógv sløg av psoriasis eru, og tað kann vera ógvuliga ymiskt, hvussu ring sjúkan er.

- Summi hava bert eitt sindur av turrari húð á einum alboga, meðan onnur kunnu hava reytt brunafongt útbrot við tjúkkum stearinlíknandi flusi um allan kroppin. Tey kunnu vera illa plágaði av skriða, og nøkur fáa eisini psoriasis-gikt, sum er ógvuliga pínufult og oyðileggur liðini, greiðir Ester frá.

Sjúkan hevur ógvislig árin á tilveruna hjá teimum, ið eru hart rakt.

- Fleiri hava sagt mær frá, hvussu ótespilig og strævið tað er, at songin er full av blóðplettum og flusi hvønn morgun, tá tey vakna. Tey kunnu heldur ikki standa í einum køki og gera mat, tí tey missa flus av húðini alla tíðina, og tey aftra seg við at rætta hondina fram, tí tey fola, at fólk vamlast við tey, sigur Ester.

Psoriasis verður millum annað viðgjørt við hormon-salvu, sum ikki kann brúkast leingi, tí hon slítur uppá húðina. Eisini verða psoriasis sjúklingar sendir til sólviðgerð í øðrum londum, sum virkar væl, men bert eina tíð.

- Tey, ið eru ringast fyri, fola seg rættiliga hjálparleys, tí viðgerðin er drúgv, tíðarkrevjandi og ikki altíð so effektiv. Nøkur geva bara upp og hava so ein stóran loydnidóm undir klæðunum, sum tey skulu liva við, sigur hon.

Arvur og umhvørvi

Ph.d. verkætlanin hjá Ester skal byggja á tað arbeiðið, hon longu hevur gjørt. Hon hevur fingið samstarv við granskarar á donskum sjúkrahúsum, sum hava hollar royndir og stóran áhuga fyri at granska psoriasis.

- Vit kenna enn ikki rættiliga orsakarinar til psoriasis, og stóru

vísindaligur áhugi er tí fyri granskning í hesi sjúkuni, sigur hon.

Fleiri kanningar hava víst, at fleiri orsøkir eru til, at fólk fáa psoriasis. Arvur hevur stóran týðning, men eisini umhvørvi hevur ávirkan á, um sjúkan brýtur út.

Roknað verður við aðrastaðni, at umleið 3 prosent av fólkinum hava psoriasis. Ester fer nú at kortleggja og greina útbreiðsluna og orsøkirnar til psoriasis í Føroyum.

- Eg vænti í øllum føri ikki, at færri tilburðir eru í Føroyum. Fleiri arvaligar sjúkur eru meira vanligar í Føroyum enn aðrastaðni, tí føroyingar eru so nær skyldir. Vit hava stóran tittleika av øðrum autoimmunum sjúkum í Føroyum, og tað er væl hugsandi, at hetta eisini er galdandi fyri psoriasis, sigur hon.

Blóðroyndirnar frá teimum 711 sjúklingunum, ið Ester hevur kannað, eru í ferð við at verða uppreinsaðar, so ílegurnar kunnu kannast.

- Autoimmunar sjúkur sum psoriasis kunnu ikki ávísast við at finna eitt brek á eini ávísari ílegu. Men vit vita um fleiri ílegur, sum hava samband við hesar sjúkur, og um fleiri teirra hava brek, eru stórri sannlíkindi fyri, at persónurin hevur sjúkuna. Tað vísir seg eisini, at ein persónur, sum hevur eina auto-immuna sjúku, ofta hevur eina aðra eisini, sigur hon.

Føroyar eru serliga væl egnaðar at gera kanningar av arvaligum sjúkum, tí føroyingar hava livað avbyrgdir í öldir og eru nær skyldir. Allir føroyingar stava frá umleið 2000 fólki, sum yvirlivdu svartadeyða í 1400-talinum. Síðani er fólkatilvísing vaksið til 48.000, uttan at nakað serligt er komið afturat uttaneftir.

Ættarskráin hjá Ílegusavninum yvir allar føroyingar seinastu 300 árini hevur góðar móguleikar fyri at finna fram til, hvussu psoriasis hevur spjatt seg.

- Við at plotta tey inn, sum hava psoriasis, kunnu vit siggja, um tey eru meira í ætt við hvønn annan enn onnur. Og tað gevur okkum eisini móguleika fyri at finna familjur, har fleiri hava psoriasis, sum vit so kunnu kanna ílegurnar hjá, sigur Ester.

Ein danskur húðlækni, Gunnar Lomholt, gjørdi eisini eina umfatandi kanning av psoriasis í Føroyum í 1950unum, sum gevur góðar móguleikar at granska, hvussu psoriasis arvast. Hann gekk hús úr húsi í Eysturoynni og Norðoyggjum og kannaði tilsamans 2341 húski fyri psoriasis.

Umframt ílegur og arv fer Ester eisini at kanna viðurskifti í umhvørvinum ella lívsførslnu hjá psoriasis-sjúklingum, ið kunnu hava útlost sjúkuna.

- Ofta er tað eitt samanspæl

FAKTA

Ester Weihe Jacobsen

Fødd 1984

Útbúgving: M.Sc. í medisini frá Københavns Universitet 2014

Ph.d. verkætlan: Psoriasis - fenotypur og genotypur – hjá føroyingum – kanning av føroyska fólkinum

Stuðul úr Granskingsrunninum: kr.1.000.000

Hvat er psoriasis?

Psoriasis er ein húðsjúka, ið rakar umleið 3 prosent av fólkinum. Sjúkueyðkenni eru reyð brunafongd húð við tjúkkum flusi, ið kann vera um allan kroppin. Umleið 10 prosent av teimum, ið hava psoriasis, fáa eisini psoriasisgikt, sum er brun í liðunum Orsøkin til sjúkuna er enn ókend, men hildið verður, at sjúkan í flestu færum er arvalig. Psoriasis er ein arvalig sjúka, men hildið verður, at eisini umhvørvi hevur ávirkan á, hvør fær sjúkuna. Psoriasis kann í flestu færum ikki grøðast, men haldast niðri við ymiskari viðgerð, sum tó ofta hevur ógvislig hjáárin.

millum ílegur og umhvørvi, ið ger, at sjúkan brýtur út. Nógv bendir til dømis á, at ein hálsbruni við streptokokkum kann seta psoriasis í gongd. Tað kann eisini vera yvirvekt ella alkoholinýtsla ella aðrar sjúkur sum sukursjúku, ið gera, at ein fær psoriasis, sigur hon

Lívfrøðiligur heilivágur

Ester vónar, at verkætlanin hjá henni fer at geva stórri vitan um psoriasis, sum kann koma sjúklingum til góðar.

- Granskarar skulu vera hepnir, um tað, teir finna fram til, førir til eitt ítökiligt úrslit sum til dømis ein nýggjan heilivág. Men vit hava góðar móguleikar í Føroyum fyri at geva eitt virðismikið íkast til granskungina, sum kann gera sítt til, at ein heilivágur verður funnin, sum rakar rætt, sigur hon.

Í lóntuni verður nógv granskað í lívfrøðiligum heilivági, sum kann fáa stóran týðning fyri móguleikarnar at viðgera psoriasis og aðrar autoimmunar sjúkur.

- Hetta er heilivágur, ið bert rakar ávísar kyknur og tí ikki skaðar immunverjuna. Í framtíðini verður tað helst so, at tað verða ílegurnar hjá tí einstaka, ið verða avgerandi fyri, hvønn heilivág hann ella hon skal hava, sigur hon.

Lívfrøðiligur heilivágur verður enn bert givin í serligum færum, tí royndirnar við heilivágnum eru avmarkaðar, og heilivágurin er ógvuliga dýur.

- Tað er eingin ivi um, at í framtíðini fara vit at kunna viðgera hesar sjúkur betur, og tað er eisini tað, sum ger tað so áhugavert at granska í einari sjúku sum psoriasis, sigur Ester.

Horizon 2020

Horizon 2020 er granskingarskráin hjá ES fyri tíðarskeiðið 2014-2020. Stórir dentur verður lagdur á samstarv millum granskarar og vinnulívsvólk. Brýr skulu byggjast millum gransking, nýskapan og framleiðslu. Málið er at skapa vøxtur og nýggj arbeiðspláss, umframt at loysa tær avbjóðingar, sum eru fyri framman

Nú eru skjótt 2 á liðin síðan Horizon 2020 varð sjósett við ársbyrjan 2014. Nøkur lond hava gjørt eftirmetingar, tó at tað er ov tíðliga at gera upp, hvussu stór luttøkan er í mun til undanfarnu skráir.

Sum heild verður latið væl at. Kappingin er hørð, tað eru øll samd um, og tað er stór avbjóðing at søkja um stuðul. Tað, sum er serligt við skipanini er, at í nógvum førum skulu fleiri partar úr fleiri ymiskum londum søkja. Tí ber til longu nú at síggja onnur munagóð úrslit, enn tann figgjarliga stuðulin. Stór virðisøking sæst t.d. hjá fyrirkum, tá ið talan er um altjóða netverk. Nærum øll lond í heiminum kunnu vera luttakandi partur í Horizon 2020 umsókn, tí hava fyrirkur fingið samstarvspartar og nýggjar marknaðir gjøgnum arbeiði við umsókn til Horizon 2020.

Í Horizon 2020 verður lýst við útboðum innan evni og øki, sum eru avbjóðingar í ES høpi. Í flestu førum verður tí talan um tvørfakligt samstarv millum fleiri lond í Evropa. Umsóknin eigur at hava ein evropeiskan vinkul, soleiðis at skilja, at úrslitið kemur at hava nyttuvirði í ES og helst eisini aðrastaðni.

Nógv umsiting er, tá ið søkt verður um stuðul, tó at nakað er gjørt í ES fyri at lætta um umsitingarligu byrðuna. Ein stór

verkætlan skal samskipast í øllum smálutum líka frá byrjan til enda, og kann hetta vera ein forðing hjá t.d. fyrirku, sum ikki hefur roynt hetta áður.

Tað vísir seg at vera gongd leið at miðsavna umsitingina á t.d. einari universitetsskrivstovu. Tá ið uppgávan at samskipa netverkið og at skriva umsóknina verður savnað á serkønari skrivstovu, sum eisini

røkir samskiptið við Brússel, verður tað munandi lættari hjá fyrirkum, bæði stórum og smáum, at fáa lut í móguleikunum í Horizon 2020. Eisini verða brýr bygdar millum granskingarstovnar og vinnuna við slíkari miðsavning.

Umframt móguleikan at søkja sum partur av størri netverki, ber eisini til hjá føroyskum fyrirkum at søkja einsamallar. Nakrar fyri-

tøkur hava víst móguleikunum í Horizon 2020 áhuga, og onkur hevur eisini søkt. Men tað er einki at ivast í, at tað krevur royndir í at skriva umsóknir fyri at fáa lut í kappingarstuðli úr Brússel. Royndir, sum vit ikki enn hava nógvar av í Føroyum.

Tað er ov tíðliga at eftirmeta luttøkuna í Horizon 2020, men tað eru granskingarstovnar og privatar

fyrirkur í Føroyum, sum hava fingið stuðul.

Granskingarráðið, sum røkir NCP kunningartænastuna um Horizon 2020, metir, at vit kunnu læra av royndunum hjá øðrum og royna at virka fyri, at góðar loysnir verða settar í verk, soleiðis at Horizon 2020 kann verða gagnnýtt á best móguligan hátt.

Fróðskaparsetur Føroya

Fróðskaparsetrið er føroyski vitanardepilin, ið fremur undirvísing og gransking á altjóða stigi, og sum virkar fyri burðardyggari samfelagsmenning og nýskapan.

Granskingin verður sett inn í ein føroyskan samtekst, og dentur verður lagdur á at miðla granskingarúrslitini, so at tey gerast partur av orðaskiftinum í samfelag-

num og í vísindaheiminum. Fróðskaparsetrið hevur sett sær fyrri at økja granskingar- og útbúgvingsvirksemið. Hetta verður m.a. gjørt við at styrkja samstarvið við onnur universitet, granskingarstovnar og vinnulív. Á henda hátt kunnu fleiri útbúgvingsartilboð mennast, og lunnar leggjast undir nýskapandi virksemi.

Heilsufrøðiliga Starvsstovan

Heilsufrøðiliga Starvsstovan røkir eftirlit-uppgávur á matvøru- og djórasjúkuøkinum, og rekur kanningarstovuvirksemi.

Arbeitt verður innan matvøru, djóraheilsu, aliumsiting, arbeiðsumhvørvi og gransking. Harafturat hevur stovnurin triggjar altjóða góðkendrar kanningarstovur: Eina kemiska, eina mikrobiologiska og eina patologiska, sum virka fyri álitandi og skjótum kanningar-

úrslitum innan dálking av umhvørvinum, føðsluvirði í matvørum, dálking av matvørum og innan sjúkur hjá fiski og djórum.

Gransking er vorðin ein týðandi partur av virkseminum, serliga innan djóraheilsu og nú eisini innan matvørutrygd. Granskingin fevnir m.a. um fiskasjúkur og matvørudálking.

FAKTA

Rektari: Sigurð í Jákupsstovu
Adressa: J. C. Svabos gøtu 14, 100 Tórshavn
Telefon: 352 500
Teldupostur: setur@setur.fo
Heimasíða: www.setur.fo
Høvuðsgranskingarøki: Hugvísindi, samfelagsvísindi, námsvísindi, náttúruvísindi og heilsuvísindi
Vísindastørv: 89

FAKTA

Stjóri: Bárður Enni
Adressa: Smyrilsvegur 7, 2. hædd, 100 Tórshavn
Telefon: 556 400
Teldupostur: hfs@hfs.fo
Heimasíða: www.hfs.fo
Høvuðsgranskingarøki: Matvøru og fiskasjúkur
Vísindastørv (ársverk): 1-2

Sólvá vil finna fløskuhálsin:

Hví doyggja larvurnar?

Lítið av toska og hýsu er komið afturat stovnunum á føroyska landgrunninum hesu seinastu árin. Sólvá Jacobsen, lívfrøðingur á Havstovuni, hevur nú sett sær fyri at finna fløskuhálsin, sum ger, at ein stórir partur av rognkornunum fara fyri skeyti stutt eftir, at tey eru klakt

Toska- og hýsustovnarnir á føroyska landgrunninum eru sera smáir, og nógv minni eigur at verða fiskað av teimum, so teir fáa møguleika at mennast aftur. Tað hava fiskifrøðingar á Havstovuni ávarað um í fleiri ár.

Fiskimenn hava sagt afturímóti, at natúrlig sveiggj altíð hava verið í fiskastovnunum, og at tað ikki er fiskiskapurin, ið máar burtur av stovnunum.

- Tað er rætt, at toska- og hýsustovnurin sveiggja øðiliga nógv. Hesi síðstu 5-10 árin hevur verið søguliga lítið til, og tað ringasta er, at tað koma alt ov fáir nýggir fiskar inn í stovnin.

- Men hóast tað serliga eru viðurskipti í náttúruni, ið ávirka stovnarnar, so eigur fiskiskapurin at vera avmarkaður, tí annars gerst støðan upp aftur verri, sigur Sólvá.

Vil finna fløskuhálsin

Havstovan hevur gjørt reglular kanningar av toska- og hýsuyngli á landgrunninum í nógv ár.

Ein kvenntoskur gýtir umleið 10 ferðir millum februar og apríl upp til nakrar milliónir av rognkornum tilsamans. Seinastu árin er ógvuliga lítið av øllum hesum rognum vorðið til fiskayngul.

Sólvá hevur nú fingið stuðul úr Granskingargrunninum til at fara undir eina granskingarverkætlan, ið skal greina støðuna hjá larvum og yngli ta fyrstu livitíðina og samanbera hana við umstøður í havinum.

- Tað er eitt náttúrligt fyrbrigdi, at tær flestu larvurnar doyggja stutt eftir, at tær eru klaktar. Men tað er ymiskt, hvussu nógvur doyggja, og hesi seinastu árin er sera lítið komið undan á føroyska landgrunninum, sigur hon.

Havstovan hevur tøl fyri, hvussu nógvur fiskayngul hevur verið á landgrunninum seinastu árin, men eingi tøl fyri, hvussu nógvur larvur doyggja. Tað fer Sólvá nú at royna at fáa.

- Allar royndirnar, ið eru tiknar á landgrunninum, eru goymdar. Tað eru milliónir av djórum í hvørjari roynd, og eg fari at pilka tær smáu nýklaktu larvurnar burtur úr og telja tær og kanna, hvussu gamlar tær eru.

- Á henda hátt vóni eg at finna fram til, nær larvurnar doyggja. Síðani skal eg royna at finna fram til, hví tað hendir, sigur hon.

Heitari sjógvur

Tær smáu verjuleysu larvurnar liva eitt vandamikið lív fyrstu tíðina, eftir at tær eru klaktar. Bert ein heilt lítil partur yvirlivir, men tað sveiggjar nógv frá ári til ár, so alt bendir á, at umhvørvið í sjónum hevur stóran týdning fyri møguleikarnar hjá larvunum at yvirliva.

Nógvir vandar eru tíðliga í lívinum hjá fiskinum, sum kunnu beina fyri honum.

Toskur og hýsa eru botnfiskar, men rognini flotna og verða klakt uppi í sjónum. Larvurnar liva av æti og eru eisini sjálvar ein partur av ætinum, ið onnur djór liva av.

- Ein partur av larvunum doyggja, tí tær verða etnar av øðrum djórum. Um fleiri larvur verða etnar nú, er ógvuliga trupult at kanna, sigur hon.

Natúrlig sveiggj hava altíð verið, men menniskjaskaptar veðurlagsbroytingar seinastu árin hava eisini gjørt, at sjógvurin á landgrunninum er umleið eitt stig heitari í dag enn fyri 15 árum síðani.

- Hiti kann hava stóra ávirkan á vistskipanina. Jú heitari sjógvurin er, jú meira ferð kemur á evnaskiftið hjá øllum, ið livir í havinum. Larvur og yngul skulu hava meiri føði, og er ikki meira føði til, so hava tey ov lítið at liva av, sigur Sólvá.

- Illgruni hevur verið um, at makrelurin etur larvurnar. Men,

vit hava ikki funnið toska- og hýsularvur í maganum hjá makreli, so tað er neyvan har, størsti trupulleikin liggur, sigur Sólvá.

Gýting og gróður skulu fylgjast

Larvurnar skulu eisini sjálvar hava føði í einari stødd, sum tær klára at gapa um. Larvurnar eta djóraæti, sum aftur etur plantuæti frá gróðri í havinum. Gróðurin byrjar vanliga í apríl, stutt eftir at rognkornini eru gýtt. Men tað kann vera ógvuliga ójavn, nær gróðurin kemur, og hvussu nógv er til av plantuæti.

- Klekingin av rognkornunum skal helst raka á, tá gróðurin byrjar, so plantuætið, djóraætið og larvurnar fylgjast í vøkstri. Kemur gróðurin ov seint, verður ov lítið djóraæti, sum larvurnar kunnu eta, greiðir Sólvá frá.

Sólvá fer at kanna, hvussu væl gróðurin, djóraætið og larvurnar á landgrunninum samþakka, og hvussu stóran týdning gróðurin hevur fyri larvurnar.

- Vit vita, at føðiskipanin verður stýrd úr neðra. Vit hava gransking, sum týðuliga vísir, at mongdin av plantuæti hevur alstóran týdning fyri, hvussu toskurin vaksur. Eg fari at kanna niður í smálutir, hvussu hetta samspælið virkar, sigur hon.

Æti, sum larvurnar liva av, er eisini at finna í royndunum hjá

Sólvá gleðir seg til nógvur tímar við rannsóknarborðið á Havstovuni næstu mánaðarnar. Larvur og yngul skulu mætast og samanberast í royndum frá landgrunninum aftur til mitt í 90unum. Sólvá fer at telja og máta æti, sum larvurnar liva av. Gýtingarstovnarnir á landgrunninum eru nógv minkaðir seinastu árin

(Kelda: Havstovan)

FAKTA

Sólvá Jacobsen

Fødd 1983

Útbúgving: B.Sc í lívfrøði frá Fróðskaparsetrinum og M.Sc. í lívfrøði á Københavns Universitet

Starv: Lívfrøðingur á Havstovuni

Verkætlan: Livlíkindi hjá toska- og hýsuyngli á føroyska landgrunninum.

Stuðul úr Granskingargrunninum: kr. 486.375

Stuðul frá Statoil Føroyar: kr. 600.000

Havstovuni. Tað er býtt í bólkar, men neyvar kanningar eru ikki gjørdar av, hvussu nógv er til, og hvussu stórt tað er.

- Tað tekur alt ov langa tíð at kanna hvørt einstakt djór, men eg ætli mær at skanna royndirnar og fáa telduna at siga mær nøgdirnar og støddina á ætinum. Tað er nakað nýtt, sum eg eri ógvuliga spent uppá, tí tað skal hava eina ávísu stødd eitt ávíst tíðarskeið, um larvurnar skulu yvirliva, sigur hon.

Sólvá fer eisini at kanna, hvørji sløg av æti eru í royndunum frá landgrunninum, og um ávís sløg hava størri týdning fyri fiskalarvurnar enn onnur.

- Føroyski landgrunnurin hevur sína egnu vistskipan, og har eru sløg, sum ikki eru á víðum havi. Men jú heitari sjógvurin er, jú meiri blandast hann við tað víða havið, og jú meira æti kemur eisini uttan eftir. Tað kann hava stóran vistfrøðiligan týdning, sigur hon.

Sólvá fer eisini at kanna nytrurnar hjá ynglinum fyri at vita, hvussu gamal hann er. Ein ringur er í nytrunum fyri hvønn dag, yngulin hevur livað.

- Dagrignarnir kunnu avdúka, nær rognkornini eru klakt. Sostatt ber til at siggja, um tað eru tær fyrstu larvurnar, ið verða klaktar, sum yvirliva, ella um tað eru tær seinastu. Um gróðurin kemur seint, eru tær fyrstu kanska deyðar, tí tær ikki hava fingið føði. Dagrignarnir

vísa eisini, um yngulin hevur fingið nógv ella lítið at eta, tí jú meira hann hevur etið, jú breiðari eru ringarnir, sigur hon.

Fara við rákinum

Rákið í sjónum hevur eisini stóran týdning fyri, um larvurnar yvirliva. Útskiptingin av sjógvum millum landgrunnin og havleiðirnar uttanfyri er vanliga ikki stór, men hon ávirkast millum annað av hitanum í sjónum.

- Larvurnar eru ov smáar at orka at svimja ímóti streyminum og kunnu tí verða fòrdar til havs, um stór útskipting er av sjógvum millum landgrunnin og tað opna havið, sigur Sólvá.

Ein nýggjur háttur at meta um útskiptingina av sjógvum millum føroyska landgrunnin og tað opna havið er júst mentur. Sólvá fer tí eisini at kunna fáa neyvari upplýsingar um útskiptingina, sum kunnu verða við til at geva eina heildarmynd av lagnuni hjá larvunum ta fyrstu livitíðina.

Granskingarverkætlanin hjá Sólvá er ætlað at taka tvey ár. Sólvá vónar, at hon fer at geva nýggja virðismikla vitan um ta fyrstu tíðina í lívinum hjá toska- og hýsuynglinum.

- Um vit skilja alt tað betur, sum hendir í vistskipanini, so verða vit betri før fyri at spáa um útlitini hjá fiskastovnunum og kunnu gera betri tilmælir til fiskivinnuna og myndugleikarnar, sigur hon.

Vísinda vøka

SKRÁ

08.00	Vísindavøkan letur upp
Allir granskingarstovnarnir hava básar við ymiskum samvirknnum tiltøkum og fólki, sum greiða frá teirra virksemini.	11.45-12.00	Hvat er happing?
Katrín av Kák, Námsvísindadeildin, Fróðskaparsetur Føroya
08-15-12.30	Almennar framløgur
15 min. hvør - tilmelding neyðug	12.15-12.30	Fjølbroytini í orðalag í føroyskum
Zakaris Svabo Hansen, Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya
09.00-17.00	Tiltøk fyri børn og ung
Næmingar og lærarar úr Hoydølum gera ymsar royndir og til ber at roynd ymiskt sjálvi	15.00	Rigmor Dam, landsstýriskvinna í granskingarmálum heldur røðu
kaffi og køkur
08.15-08.30	Trælalóg ella økismenning? – Føroysk søguskriving og Fyriskipanin 1777
Sámal Tróndur F. Johansen, Landsskjalasavnið, Søvnlandsins	15.30-17.20	Almennar framløgur
- tilmelding ikki neyðug
08.45-09.00	Ímyndin av framtíðini: Føroysk ung, Føroyar og útlendið
Erika Anne Hayfield, Sögu- og Samfelagsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya	15.30-15.50	Lógarkarmar og møguleikar fyri genomgransking í Føroyum
Svein-Ole Mikalsen, Náttúruvísindadeildin, Fróðskaparsetur Føroya
09.15-09.30	Ridluskríði: Ein hóttan móti føroyska seyðinum
Oddjó Stovugarð, Heilsufrøðiliga Starvsstovan	16.00-16.20	Ein samanberandi kanning av tjóðskaparrørslunum í Europa frá 1789-1914
Talgild hugvísindi, Føroyar og Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe (ERNiE)
Kim Simonsen, SPIN - Study Platform on Interlocking Nationalisms, University of Amsterdam
09.45-10.00	Aldur er, hvat vit gera tað til
Ása Róin, Sjúkrarøktarfrøðideildin, Fróðskaparsetur Føroya	16.30-16.50	Út í heim? Far bara, Marie Curie fylgir tær
Maria Húsgarð, Granskingarráðið
10.15-10.30	Raskir dreingir Genom at greina, tað er vár hugur ...
- um hagfrøðisliga forkanning av 10 heil-genom DNA
Hannes Gislason, Náttúruvísindadeildin, Fróðskaparsetur Føroya	17.00-17.20	Um talgildu føroysku bløðini sum granskingarkeldur
Erhard Jacobsen, Landsbókasavnið
10.45-11.00	Kanningar av ferðing hjá- og dálking av lomviga, ritu, lunda, havhesti, likku, fiskimása og æðu
Jóhannis Danielsen, Havstovan	19.30	Kvøldseta
Hvussu fáa vit meira burturúr fiskivinnuni.
Framløgur frá Unn Laksá og Hans Ellefsen, síðani kjak.
FC Trón kvinnurnar syngja.
11.15-11.30	Hvønn leiklut spælir hugburður okkara á markamótinum millum politikk og búskap?
Hermann Oskarsson, Sögu- og Samfelagsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya	20.30	Ársins heiðursløn fyri bestu almennu miðling av gransking.
Dómsnevndin avdúkar, hvør fær ársins heiðursløn og 5000 kr.
Vit bjóða okkurt leskiligt frá Føroya Bjór at drekka og okkurt salt afturvið.
		22.00	Vísindavøkan endar